

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Nepřiměřená délka soudního řízení
v pojetí ÚS ČR a ESLP*

MARTIN KOZÁK

PLZEŇ 2019

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra ústavního a evropského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

*Nepřiměřená délka soudního řízení
v pojetí ÚS ČR a ESLP*

Zpracoval: Martin Kozák

Vedoucí práce: JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.,

katedra ústavního a evropského práva

PLZEŇ 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Nepřiměřená délka soudního řízení v pojetí ÚS a ESLP vypracoval výhradně sám. Veškeré zdroje, které byly použity v této práci, jsou citovány v průběhu textu v poznámkách pod čarou a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce.

V Kozmicích, dne 28. března 2019

.....
Martin Kozák

OBSAH

1 Úvod	2
2 Právo na spravedlivý proces	4
2.1 Pojem spravedlnosti.....	4
2.2 Pojem práva na spravedlivý proces	6
3 Právo na spravedlivý proces v EÚLP.....	9
4 Spravedlivý proces v Listině základních práv a svobod.....	22
5 Nepřiměřená délka řízení v judikatuře ESLP.....	28
5.1 Vymezení lhůty.....	29
5.2 Složitost věci.....	30
5.3 Chování stěžovatele	33
5.4 Jednání státních orgánů.....	34
5.5 Význam řízení pro stěžovatele.....	38
6 Nepřiměřená délka řízení v judikatuře ÚS	40
6.1 Kritéria hodnocení nepřiměřené délky řízení	40
6.2 Řešení ústavních stížností proti nepřiměřené délce řízení.....	42
6.3 Hranice přiměřené délky řízení	43
6.4 Vliv nepřiměřené délky řízení v trestním řízení	44
6.5 Přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou průtahy v řízení	46
7 K příčinám a možným řešením nepřiměřené délky řízení.....	50
8 Závěr	56
9 Resumé	59
10 Seznam použitých zdrojů	61

Použité zkratky

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

ÚS – Ústavní soud České republiky

Úmluva – Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících., ve znění pozdějších předpisů

Listina - Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústava – Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

1 Úvod

Tématem své diplomové práce jsem zvolil nepřiměřenou délku soudního řízení v pojetí Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva. Problematika délky soudního řízení je opakovaně probírána a hodnocena nejen kruhy odbornými, ale je intenzivně vnímána i médii a laickou veřejností, přičemž se domnívám, že podstatným způsobem ovlivňuje názor veřejnosti na stav spravedlnosti v zemi.

Nepřiměřeně dlouhé soudní řízení není záležitostí moderní doby, naopak otázky související s délkou řízení byly řešeny již ve starověku a středověku. Význam postupně vzrůstal s postupným zakotvováním principů spravedlivého procesu a rychlosti řízení do předpisů ústavní síly.¹ V současnosti se jedná o jednu z klíčových složek práva na spravedlivý proces, o čemž svědčí i to, že porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě je nejčastějším důvodem stížností podávaných k Evropskému soudu pro lidská práva.² Setrvalý nárůst stížností dokládá, že se jedná o podstatný problém, který se do jisté míry dotýká všech států vázaných Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod, Českou republiku nevyjímaje. Z těchto důvodů se jedná o téma, kterému je třeba věnovat pozornost a stále usilovat o lepší naplňování práva na přiměřeně rychlé soudní řízení.

První část diplomové práce se věnuje vymezení pojmu práva na spravedlivý proces, jehož je právo na přiměřenou délku řízení inherentní součástí. Jsou zde vyloženy základní principy práva na spravedlivý proces, neboť při úvahách o přiměřené délce řízení je třeba brát ohled na to, aby tlakem na rychlost řízení nebyly porušeny ostatní aspekty tohoto práva. Klíčovými (byť ne jedinými) prameny tohoto práva jsou Listina základních práv a svobod a Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Z tohoto důvodu bude vymezen obsah práva na spravedlivý proces v těchto právních předpisech s přihlédnutím k vlivu judikatury na výklad tohoto práva.

¹ Již Magna Charta Libertatum z r. 1215 ve svém čl. 40 hovoří o zákazu zdržování spravedlnosti MUSIL, Jan. In GRÍVNA, Tomáš; VANDUCHOVÁ, MARIE (eds.) *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: Aspi, 2008, s. 192 – 209.

² *ECHR overview 1959 – 2017*. Echr.coe.int, březen 2018 [cit. 1. února 2019]. Dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592017_ENG.pdf>.

Ústředním bodem práce je zhodnocení přístupu Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky k nepřiměřené délce soudního řízení, přičemž pozornost je soustředěna k faktorům, na jejichž základě soudy nepřiměřenost hodnotí. Přístupy soudů jsou demonstrovány na konkrétních příkladech z judikatury zmíněných soudů.

Hlavním cílem práce je tedy analyzovat judikaturu Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky v oblasti přiměřené délky řízení jako součásti práva na spravedlivý proces a také zhodnotit, do jaké míry se tyto přístupy ovlivňují.

V práci jsou využity odborné monografie, komentáře k právním předpisům, odborné časopisy, sborníky z konferencí a internetové zdroje. Nejdůležitějším zdrojem vzhledem k tématu práce však byla judikatura v informačním systému Evropského soudu pro lidská práva HUDOC a databáze Nalus obsahující judikaturu Ústavního soudu. Nebude-li uvedeno jinak, byla soudní rozhodnutí čerpána z těchto databází. V menší míře byly použity další internetové právní informační systémy a tištěné přehledy soudní judikatury.

2 Právo na spravedlivý proces

2.1 Pojem spravedlnosti

Spravedlnost je lidmi vnímána převážně intuitivně, přičemž spravedlnostní hodnoty lidé přisuzují okolním jevům a chování ostatních prakticky každodenně. I z tohoto důvodu jsou pokusy o definování spravedlnosti do ucelených definic složitým úkolem, který nebude pravděpodobně nikdy zcela vyřešen. Problematičnost definování obecného pojmu spravedlnosti zvyšuje existence více dílčích okruhů spravedlnosti, kupříkladu spravedlnosti právní, ekonomické či politické.³

Většina koncepcí spravedlnosti je spojená s myšlenkou rovnosti, kterou nalezneme už v teorii Aristotelově. Rozeznával spravedlnost směnnou, která spočívá zejména v ekvivalenci směny při obchodu či zadostiučinění po protiprávním jednání, a distributivní, tj. rozdělovací spravedlnost, projevující se zejména ve veřejnoprávních vztazích při rozdělování veřejných statků. V obou těchto typech spatřoval základ spravedlnosti právě v rovnosti. U spravedlnosti distributivní se to může jevit na první pohled téměř v souladu s ideou komunistické rovnosti⁴, Aristoteles měl ale na mysli spíše rozdělování podle stejného měřítka pro všechny, nikoli rovnost ve výsledku.⁵

Problematické je, že rovnost samotnou je možné také hodnotit podle různých kritérií. Přitom je třeba přihlídnout k tomu, že společnost i příroda jsou plny biologických, psychických, ekonomických a sociálních nerovností. Proto různé koncepce spravedlnosti usilují o rovnost jen v určitém aspektu. Tak může paradoxně docházet k tomu, že aplikace formální rovnosti před zákonem může prohlubovat nerovnost sociální.

Podle právníka teoretika H. L. A. Harta lze hlavní princip spravedlnosti vyjádřit slovy „*se stejnými případy je třeba nakládat stejně a s rozdílnými různě*“. Sám autor ale doplňuje, že dokud není určeno, které rozdíly a které podobnosti jsou relevantní, jedná se jen formální pravidlo, které samo o sobě

³ VEČEŘA, Miloš. *Spravedlnost v právu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 23 – 24.

⁴ „*Každý podle svých možností, každému podle jeho potřeb.*“ Karel Marx

⁵ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 86 – 87.

není schopno poskytnout návod k jednání.⁶ Jiný právní filozof Gustav Radbruch zase uvádí tezi „*Jádrem spravedlnosti je myšlenka rovnosti*“. Pavel Holländer dává do protikladu k redukci spravedlnosti na rovnost utilitaristickou teorii, které je postavena na myšlence maximalizace obecného užitku, to znamená více spravedlivé je to, co přináší větší užitek většímu množství osob. To však může být problematické, protože na základě přísné aplikace utilitaristického hodnocení užitku by mohlo dojít k akceptaci morálně zavrženého jednání.⁷

Základním fundamentem, na kterém je budována spravedlnost v právu, je princip právní rovnosti jako rovný přístup ke všem subjektům. Právní rovnost sestává z rovnosti před zákonem a rovnosti v právech. Rovnost před zákonem spočívá ve formální aplikaci práva v daném právním řádu tak, že za stejných relevantních podmínek stanovených právní normou nastanou stejné právní následky, přičemž relevantnost podmínek určí onen právní řád. Můžeme zde spatřit souvislost s principy právní jistoty a legitimního očekávání. V podstatě se jedná o naplnění již zmiňovaného Hartova výroku, že se stejným má být zacházeno stejně.

Rovnost v právech, nebo také obsahová rovnost, spočívá v tom, že stanoví určitá „*konkrétní práva a povinnosti stejná a stejně pro všechny příslušné právní subjekty*.“ Na základě požadavku obsahové rovnosti v právech by tedy normy neměly obsahovat diskriminující nebo privilegující ustanovení. Jde o to, aby právní rozlišování v ukládání povinností nebo přiznávání povinností vůči jednotlivci či skupině nebylo projevem libovůle, tedy aby osobní rozsah právní normy nezakládal neodůvodněné rozdíly mezi subjekty práva.⁸

Přes všechny snahy o pojmové vymezení spravedlnosti však bude tato do značné míry intuitivní i v soudním rozhodování, avšak přikláním se k názoru T. Bubíka, že by soud měl rozhodnutí učiněná ve jménu spravedlnosti zdůvodňovat v rámci nějaké teorie spravedlnosti, a nejednat jen na základě víry

⁶ VEČEŘA, Miloš. *Spravedlnost v právu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 23 – 24.

⁷ HOLLÄNDER, Pavel. Problém spravedlnosti: úvaha strukturální. *Právnick*, 1998, č. 6, s. 455 – 461.

⁸ VEČEŘA, Miloš. Rovnost jako právní kategorie. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, č. 1, s. 4 – 6.

bez užití principů, a to i z hlediska omezení možnosti libovůle či zneužití práva. Avšak nalézání spravedlnosti v hmotném právu, ať už by k němu bylo přistupováno podle jakékoli koncepce, by mělo být doprovázeno férovým procesem. V opačném případě je možnost věcně spravedlivého rozhodnutí ve věci značně ztížena. Ideálem spravedlivého soudního rozhodnutí tedy bude věcně správné rozhodnutí učiněné po spravedlivém procesu.^{9 10}

2.2 Pojem práva na spravedlivý proces

Přestože různá, z dnešního pohledu základní práva byla předmětem zkoumání již v antických dobách, právo na spravedlivý proces příliš často v úvahách filozofů zmiňováno nebylo. Naproti tomu v psaných právních dokumentech se objevuje jako jedno z prvních již ve Velké listině práv a svobod (Magna Charta Libertatum)¹¹ z r. 1215, v podobě možnosti omezení svobody svobodného občana jen na základě „*právoplatného rozsudku jemu rovných či na základě práva této země*“, či v právu na přiměřenost trestu, nebo v právu na náhradu škody způsobené nezákonnými rozhodnutími. V čl. 40 je stručně zmíněna i délka řízení.¹² I nadále byla anglosaská oblast pro vývoj práva na spravedlivý proces klíčovou, byť samotný pojem *fair trial*, odpovídající českému ekvivalentu spravedlivý proces, začal být v Británii frekventovaně používán teprve před 150 lety.¹³

Spravedlivý proces je pojem, který nelze snadno vysvětlit jednoduchou všezahrnující definicí, což souvisí právě se složitým chápáním samotného pojmu spravedlnost, který je neurčitý a přesně neohraničený, proto se jednotlivé definice více či méně odlišují.¹⁴

⁹ PŘIDAL, Ondřej. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*, 2010, č. 20, s. 732 – 733.

¹⁰ Ústavní soud vyjádřil ve svém nálezu subsidiaritu hmotněprávního přezkumu k procesněprávnímu přezkumu. Viz Nález ÚS ze dne 11. 12. 1997, sp. zn. III. ÚS 205/97.

¹¹ Konkrétně viz. zejména čl. 21, 36, 39, 40, 52 – 57 a 61 Magny Charty Libertatum. Dostupné na <<https://www.bl.uk/magna-charta/articles/magna-charta-english-translation>> .

¹² „*To one will we delay right or justice.*“ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 18.

¹³ Viz. LANGFORD, Ian. Fair Trial: History of an Idea. *Journal of Human Rights*, 2009, č. 1, s. 48. Dostupné na <<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14754830902765857>> .

¹⁴ Srv. nález pléna ÚS ze dne 22. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 54/05, bod 42 (dostupné z databáze Nalus.cz).

Autorky Koláčková a Šimáčková ve svém textu shrnují, že podstatou práva na spravedlivý proces je „*možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného orgánu, kterým je soud, rozhodující podle pravidel zaručujících spravedlivé posouzení věci.*“¹⁵

Z dalšího pohledu můžeme právo na spravedlivý proces označit za procesněprávní ústavní princip, jenž je tvořen dílčími základními procesními právy. Nezáleží nutně na tom, zda jsou tato práva vyjádřeny explicitně v předpisech ústavní síly, naopak jsou velmi často implicitní a jsou dovozována judikatorně.¹⁶ Důležitými zdroji zmíněných procesních práv jsou zejména Listina práv a Svobod a Evropská úmluva o lidských právech a na ně navázaná judikatura, které budou samostatně zmíněny v dalších kapitolách.¹⁷

Jednotlivá dílčí práva tvořící právo na spravedlivý proces se také promítají do principů a norem procesu v konkrétních právních odvětvích. Tak například v civilním právu procesním jsou dle A. Winterové principy práva na spravedlivý proces označovány i jako principy řádného fungování justice, mezi které se řadí nezávislost a nestrannost soudů, princip zákonného soudu a zákonného soudce, princip rovnosti a kontradiktornosti, princip ústnosti a přimosti, princip hospodárnosti a princip předvídatelnosti. V souladu s výše zmíněným potvrzuje demonstrativní povahu tohoto výčtu.¹⁸ Jiří Jelínek považuje v kontextu práva na spravedlivý proces za ústavně konformní takový trestní proces, který je „*vedený před nezávislým soudem, věcně a místně příslušným, a v rámci jeho příslušnosti nezávislým a nestranným soudcem, který je k posouzení věci určen podle předem stanovených pravidel rozvrhem práce.*“¹⁹

Je nutno zmínit, že právo na spravedlivý proces je úzce navázáno na hmotné právo. Jeho funkce by sama o sobě byla zbytečná, neboť jeho hlavním

¹⁵ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina; KOLÁČKOVÁ, Jana. Právo na spravedlivý proces v prostoru Evropských společností. *Právní fórum*, 2005, č. 11, s. 421.

¹⁶ Např. explicitní právo na rovnost účastníku v řízení v čl. 37 odst. 3 LZPS, oproti judikarou dovozenému právu účastníka řízení na znalost veškerého důkazního materiálu a jeho zhodnocení, viz. rozhodnutí ESLP ve věci Vermeulen proti Belgii ze dne 20. 2. 1996. Stížnost č. 190/75, § 33 (dostupné v databázi HUDOC).

¹⁷ SVOBODA, Petr. *Ústavní základy správního řízení v České republice: právo na spravedlivý proces a české správní řízení*. 1. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 101 – 103.

¹⁸ WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, s. 61 – 75.

¹⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 43.

účelem je umožnit jednotlivci uplatňování hmotných práv. Skrze spravedlivý proces jsou tedy garantována jiná substantivní práva.²⁰ Je však třeba mít na paměti, že se jedná skutečně o spravedlnost procesu jako postupu státních orgánů, nikoli účastníkovu subjektivně vnímanou spravedlnost výsledku řízení. To zmiňuje i Ústavní soud, kdy ve svém nálezu odmítá právo na spravedlivý proces jako právo na rozhodnutí podle hmotněprávního názoru účastníka, přičemž podstatu spravedlivého procesu spatřuje v tom, že je mu „zajišťováno právo na takové spravedlivé řízení, v němž se uplatňují všechny zásady správného rozhodování podle zákona a v souladu s ústavními principy.“²¹

²⁰ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 725.

²¹ Nález ÚS, ze dne 5. 8. 2002, sp. zn. IV. ÚS 732/2000 (dostupné z databáze Nalus.cz).

3 Právo na spravedlivý proces v Úmluvě

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod²² vytvořená Radou Evropy roku 1950 ideově navazuje na Všeobecnou deklaraci lidských práv OSN z roku 1948, která byla přijata v reakci na krutosti druhé světové války. Zatímco Deklarace, byť významná, měla pouze nezávazný charakter, Úmluva je prvním závazným mezinárodněprávním dokumentem zakotvujícím standardy ochrany lidských práv. Dodatkový protokol č. 9 přitom poskytl jednotlivci unikátní možnost obracet se své věci na mezinárodní soud, a jakožto účastníku řízení mu dává možnost získat závazný a konečný rozsudek ESLP, což nemá ve světovém kontextu ochrany lidských práv adekvátní obdobu.²³

Garance spravedlivého procesu se nachází v čl. 6 Úmluvy. Odstavec 1 stanoví, že „každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“ Dále je zde stanovena povinnost veřejného vyhlášení rozhodnutí a podmínky, za kterých mohou být veřejnost či tisk vyloučeni. Tento úvodní odstavec platí pro řízení v civilních i trestních věcech, zatímco odst. 2 a 3 čl. 6 obsahující presumpci nevinu a jiná práva obviněného se aplikuje jen na trestní věci.²⁴

V textu prvního odstavce čl. 6 nacházíme vyjmenované různé záruky spravedlivého procesu, které by ale nemusely vůbec plnit svůj význam, nebýt implicitně dovozovaného práva na přístup k soudu. ESLP vyjádřil v rozsudku Golder proti Spojenému království názor, že „spravedlivost, veřejnost a rychlost procesu nemají žádný význam bez samotného procesu.“²⁵ Konstatuje, že právo předložit svou věc týkající se civilních práv a závazků nezávislému soudu je inherentní součástí práva na spravedlivý proces

²² Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

²³ ODEHNALOVÁ Jana; ŠVIGÁR, Pavel. Obecná charakteristika práva na spravedlivý proces. In KLÍMA, Pavel; ODEHNALOVÁ Jana (eds). *Právo na spravedlivý proces v interpretačních souvislostech*. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, Wolters Kluwer, 2018, s. 9 – 11.

²⁴ Nejedná se jen o trestní řízení, viz pokračování v textu.

²⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Golder proti Spojenému Království, ze dne 21. února 1975, číslo stížnosti 4451/70 (dostupné z databáze HUDOC).

zakotvených v čl. 6 Úmluvy, a opačný postup by vedl k denegatio justitiae, tedy odepření spravedlnosti.²⁶

Pro právo na přístup k soudu je důležité vymezení pojmu soud. Soud je v čl. 6 přímo charakterizován třemi znaky, kterými jsou nezávislost, nestrannost a zřízení zákonem, které jsou rozebírány v pozdějším oddílu práce. Nicméně ESLP soud ve smyslu čl. 6 vyznačil ještě dalšími znaky. Soud by měl závazně rozhodovat ve věcech spadajících do jeho působnosti, a činit tak na základě právních norem a v rámci řízení konaného předepsaným způsobem. Podmínka závaznosti rozhodnutí podle ESLP nebyla přítomna u případu *Bentham* proti Nizozemsku, kdy rozhodnutí posuzovaného orgánu mohl změnit nesoudní orgán.²⁷ V rozsudku *Beumartin* proti Francii zase ESLP stanovil, že soud ve smyslu čl. 6 by měl mít úplnou jurisdikční pravomoc, tedy by měl mít možnost prozkoumat všechny otázky skutkové i právní, které jsou potřebné pro rozhodnutí ve věci.²⁸ V obou těchto rozsudcích ESLP zdůraznil nutnost nezávislosti soudního orgánu zejména na moci výkonné. Dle mnohokrát projeveného názoru ESLP, nemusí být soud ve smyslu čl. 6 nutně soudem i podle vnitrostátního práva. Role soudu se zkoumá z materiálního pohledu, a jsou-li splňovány výše popsané znaky dovozované judikaturou, může se jednat o soud.²⁹

Jeví se být logické, že zejména spory o civilní práva a závazky či správní delikty nejsou vždy řešeny soudem ve smyslu čl. 6 Úmluvy, například z důvodu hospodárnosti a rychlosti procesu. Pro zachování práva na přístup k soudu souladně s Úmluvou a judikaturou postačí, když bude dána možnost přezkumu soudem, který splňuje výše popsané podmínky.³⁰

²⁶ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 150.

²⁷ Rozhodnutí ESLP ve věci *Bentham* proti Nizozemsku, ze dne 23. října 1985, číslo stížnosti 8848/80, § 40 (dostupné z databáze HUDOC).

²⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci *Beumartin* proti Francii, ze dne 24. 11. 1994, číslo stížnosti 15287/89, § 38 (dostupné z databáze HUDOC).

²⁹ Tak byla například za soud uznána Bankovní komise a jiné správní orgány ve finanční a ekonomické oblasti v rozhodnutí ESLP ve věci *Dubus S. A.* proti Francii, ze dne 11. června 2009, číslo stížnosti 5242/04, § 35 a 38 (dostupné z databáze HUDOC).

³⁰ KMEC, Jiří; KOSAR, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 621 a násl.

Právo na přístup k soudu však není neomezené. Typickými příklady omezení, které mohou být legitimní, jsou například různé procesní lhůty, stanovená forma podání či pravidlo promlčení stanovené ve vnitrostátním právu, kdy je ponechávána členským státům relativně velká volnost v právní úpravě.³¹ Vzhledem k tomu, že právo na přístup k soudu není explicitně vyjádřeno v Úmluvě, jsou i podmínky přípustnosti omezení tohoto práva formulovány judikaturou. Obecně můžeme říci, že omezení se nesmí dotknout samotné podstaty práva přístupu k soudu, nesmí jím být účelově bráněno účastníku řízení využít práva, kterým disponuje. Omezení musí také sledovat legitimní cíl a tomuto cíli být přiměřené.³²

Z Úmluvy ani judikatury ESLP pak neplyne povinnost zřizovat víceinstanční systém v civilních věcech, pokud jedna instance poskytuje všechny záruky práva na spravedlivý proces³³. Rozhodne-li se však stát zřídit opravné instance, podléhají i ony určitým limitům z hlediska práva na přístup k soudu, zejména jasnosti a předvídatelnosti nastavených opravných prostředků.³⁴

Jako vhodný příklad může sloužit nejasný vztah mezi ústavní stížností a dovoláním v českém právním řádu. Předmětná situace v případě Zvolský a Zvolská proti České republice byla taková, že po neúspěšném odvolání u odvolacího soudu, který potvrdil rozsudek soudu první instance, se stěžovatelé chtěli obrátit s dovoláním na Nejvyšší soud, který však podle tehdejší právní úpravy musel s tímto dovoláním vyslovit souhlas. Zároveň platila lhůta 60 dní pro podání ústavní stížnosti, která běžela od doručení rozhodnutí o konečném opravném prostředku, kterými se mohli stěžovatelé domáhat svých práv. Nejvyšší soud při rozhodování o přípustnosti dovolání posuzoval, zda se jedná o právní otázku zásadního významu, přičemž tak neusoudil, a žádost stěžovatelů odmítl. Stěžovatelé následně podali ústavní stížnost, kterou Ústavní

³¹ Doktrína Margin of Appreciation, k tomu srv. např. BARINKA, Roman. Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému. *Právník*, 2005, č. 10, s. 1073 – 1078.

³² HUBÁLKOVÁ, Eva. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva: Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva*. 1. vydání. Praha: Aspi, 2006, s. 21 a násled.

³³ Právo na odvolání v trestních věcech je výslovně zakotveno v čl. 2 Protokolu č. 7. Viz <<https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/rms/090000168007a082>>.

³⁴ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 106.

soud odmítl jako nepřipustnou pro opožděné podání, jelikož tvrdil, že konečným opravným prostředkem byl již rozsudek odvolacího soudu, nikoli rozhodnutí Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání. Stěžovatelé argumentovali, že v dané situaci neexistuje správné řešení, neboť ústavní stížnost podaná před rozhodnutím o přípustnosti dovolání by byla zamítnuta pro nevyčerpání všech opravných prostředků, naopak po záporném rozhodnutí o dovolání již může být lhůta pro podání stížnosti vyčerpána. ESLP dal stěžovatelům za pravdu a konstatoval, že právo přístupu k soudu bylo stěžovatelům odepřeno, jelikož takto nejasně stanovená přípustnost ústavní stížnosti „*nepřispívá k zajištění řádného chodu spravedlnosti, neboť jednotlivcům znemožňuje využít dostupných právních prostředků nápravy.*“³⁵

Už na základě dikce článku 6 můžeme usoudit, že se jeho věcná působnost nevztahuje na všechna řízení před soudem členského státu. Hovoří se zde o právu na spravedlivý proces při rozhodování soudu o „*občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění.*“ Vzhledem k rozdílnosti právních řádů členských států Úmluvy nelze toto vymezení vykládat pro každý právní řád členského státu odděleně, jelikož by to téměř jistě narušilo jednotnost výkladu ESLP. Jednotnost výkladu je řešena tzv. autonomním výkladem Úmluvy. To znamená, že ESLP vykládá jednotlivá ustanovení Úmluvy především sama o sobě s omezením vazby na jednotlivé právní řády.³⁶

Důležitost autonomního přístupu lze dobře demonstrovat na výkladu pojmu „*trestní obvinění.*“ Pokud by se odvíjel od členění deliktů ve vnitrostátním právu, mohl by se členský stát Úmluvy například pokusit obcházet procesní záruky dané čl. 6 vyčleněním deliktů z kategorie trestních do kategorie správních. Druhým důsledkem takového přístupu by byl rozličný standard při posuzování obsahově stejných deliktů pro občany různých států, což by narušilo jejich rovnost v přístupu k ESLP. ESLP tedy může považovat

³⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Zvolský a Zvolská proti České republice, ze dne 11. prosince 2001, číslo stížnosti 46129/99 (dostupné z databáze HUDOC). Konkrétněji k problému pak KMEC, Jiří. Právo na přístup k (Ústavnímu) soudu v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva – 1. část. *Právní rozhledy*, 2012, , č. 7, s. 234.

³⁶ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 36 – 38.

řízení o mimotrestním delikt vnitrostátního práva za řízení o trestním obvinění ve smyslu čl. 6.³⁷

K posouzení trestnosti deliktu ve smyslu čl. 6 používá ESLP systém tří kritérií, který poprvé použil v rozsudku Engel vs. Nizozemí.³⁸ Prvním kritériem pro posouzení dle ESLP je právě trestnost deliktu ve vnitrostátním právu, to znamená, že li ustanovení obsahující skutkovou podstatu deliktu součástí trestního práva. Pro delikty, které nejsou kvalifikovány jako trestní, má toto jen formální význam. U deliktů mimotrestních jsou rozhodující až následující kritéria, přičemž pro aplikovatelnost čl. 6 stačí, aby bylo naplněno alternativně jedno z nich. Druhým kritériem tzv. Englova testu je povaha posuzovaného deliktu z hlediska chráněného zájmu (obecný vs. partikulární), adresáta normy (má působit vůči všem či jen vůči určité speciálně vymezené skupině osob) a účelu sankce (je jí represe nebo reparace?). Třetím kritériem je druh a závažnost sankce. Zde se může hodnotit například způsob a místo výkonu sankce či přítomnost zápisu do trestního rejstříku. V případě, kde se jedná o trest odnětí svobody, měl by se delikt posuzovat jako trestní téměř vždy, až na možné výjimky, kdy by trest vzhledem ke své povaze, trvání a způsobu výkonu neměl způsobit vážnější újmu.³⁹

Výše popsaný výklad trestního obvinění se nepřekvapivě dotýká zejména správních deliktů.⁴⁰ Tzv. Englovy kritéria byly použity např. v rozsudku Öztürk proti Německu. V případě šlo o německého občana pana Öztürka způsobivšího dopravní nehodu, která byla posouzena jako správní delikt. Panu Öztürkovi uložil správní orgán pokutu, proti které se bránil pomocí vnitrostátních opravných prostředků, přičemž využil pomoc tlumočnicka. Panu Öztürkovi byla uložena povinnost zaplatit náklady řízení včetně odměny tlumočnicka, což rozporoval u ESLP s odkazem na čl. 6 odst. 3 Úmluvy, zaručující bezplatnou pomoc tlumočnicka v řízení proti trestně obviněnému.

³⁷ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002, s. 102 -112.

³⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Engel et. al. proti Nizozemsku, ze dne 8. června 1976, číslo stížnosti 5100/ 71 (dostupné z databáze HUDOC).

³⁹ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání, Praha: Orac, 2002, s. 102 -112.

⁴⁰ Přitom při tvorbě úmluvy byly činěny kroky, aby se správních řízení netýkala. Viz ODEHNALOVÁ, Jana. Právo na spravedlivý proces ve správním řízení. In KLÍMA, Pavel; ODEHNALOVÁ, Jana (eds). *Právo na spravedlivý proces v interpretačních souvislostech*. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, Wolters Kluwer, 2018, s. 129.

ESLP se tedy zabýval primárně tím, zda se v daném případě jednalo o trestní obvinění, přičemž došel ke kladnému závěru. V odůvodnění vysvětlil, že členské státy mají právo dekriminlizovat delikty podle své vůle, nicméně zařazení do kategorie správních deliktů nemůže bránit aplikaci čl. 6. Zejména se pak musí zkoumat podstata deliktu či povaha nebo výše sankce.⁴¹ V některých případech ESLP považoval za trestní obvinění i pořádkový delikt, a to přesto, že tento nesleduje sankci jako primární cíl.⁴²

Autonomní výklad ESLP užívá i u civilní kategorie čl. 6 odst. 1, tj. u „občanských práv a závazků“. K tomu dospěl například v rozsudku Koenig proti Rakousku, kdy tvrdí, že jiné řešení než autonomní výklad by bylo v rozporu s předmětem a cílem Úmluvy. Zároveň ale zdůrazňuje, že povaha vnitrostátního práva není zanedbatelná, nicméně to, zda se jedná o právo občanské ve smyslu čl. 6 je třeba hodnotit s přihlédnutím k jeho hmotnému obsahu a účinkům. Rozhodující je tedy charakter dotčených práv, nezávisle na orgánu, který o nich rozhoduje. V daném případě nebylo určující, že rozhodoval správní soud, nýbrž že charakter práva o kterém bylo rozhodováno byl soudem uznán za občanskoprávní.⁴³ Zároveň je třeba vzít v potaz, že výsledek řízení musí mít pro občanské právo či závazek ve smyslu čl. 6 Úmluvy rozhodující či podstatný účinek. Nepostačí tedy, aby mělo rozhodnutí na předmětné právo jen vzdálený dopad.⁴⁴ Tak například ESLP uznal jako podřaditelné pod občanská práva a závazky i spory o výkon lékařské praxe, spory o přístup k základnímu vzdělání či o právo na licenci k provozování veřejné dopravy. Na druhou stranu nelze za podřaditelné považovat spory o rýze politických právech jako je rozpuštění politické strany, dále azylové řízení či spory v daňové oblasti, neboť vztah mezi státem a poplatníkem zde má převažující veřejnoprávní charakter a patří do „tvrdého jádra výsad veřejné

⁴¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Özturk proti Německu, ze dne 21. února 1984, číslo stížnosti 8544/79 (dostupné z databáze HUDOC).

⁴² Srv. rozhodnutí ESLP ve věci Weber proti Švýcarsku, ze dne 22. května 1990, série A, č. 177. Cit. dle GRIVNA, Tomáš. Konkurence trestního řízení a řízení o přestupku (jiném správním deliktu). *Správní právo*, 2014, roč. 47, č. 1 – 2, s. 58.

⁴³ Rozhodnutí ESLP ve věci Koenig proti Německu, ze dne 29. června 1979, číslo stížnosti 6232/73. (dostupné z databáze HUDOC).

⁴⁴ ČAPEK, Jan. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv: [komentář s judikaturou]. I. část, Úmluva*. Praha: Linde, 2010, s. 169 – 170.

moci.“⁴⁵ Obecně ale můžeme uzavřít, že klíčová pro posouzení aplikace čl. 6 Úmluvy je materiální povaha práva, o kterém je řízení vedeno.

Významnými součástmi práva na spravedlivý proces plynoucími z čl. 6 jsou nestrannost a nezávislost soudu zřízeného zákonem. Podobné pojmy spolu mohou zdánlivě splývat, ale není tomu tak. Nezávislost a zřízení zákonem můžeme považovat za čistě objektivní faktory, oproti tomu nestrannost je závislá i na subjektivním vnitřním postoji soudců.

Nezávislost soudu je podmíněna zejména jeho nezávislostí na ostatních složkách státní moci a na stranách daného případu. Soud by měl být svobodný v pohledu na fakta i na jejich právní posouzení. Nezávislost soudců by měla být garantována jejich silným postavením vůči výkonné moci, která nemůže svévolně rozhodovat o jejich setrvání ve funkci ani udílet soudci jakékoli pokyny ohledně jeho činnosti při výkonu funkce. Není však nutné, aby byl mandát soudce doživotní, postačí nemožnost jeho přeložení během výkonu mandátu a vyloučení zásahů do jeho výkonu. Stejný požadavek nezávislosti se týká i orgánu, který má pravomoc přezkoumávat rozhodnutí takového soudu či arbitrážní orgány.⁴⁶

Otázka nezávislosti byla řešena ESLP v případě Campbell a Fell proti Spojenému království, kdy byli stěžovatelé disciplinárně trestáni za kázeňský přestupek ve věznici. O jejich provinění rozhodoval Vězeňský inspekční výbor. Stěžovatelé namítali, že členové výboru nejsou při svém rozhodování nezávislí, neboť obsazení jejich funkcí je pod kontrolou orgánů vedení věznice a podléhají také pokynům ministra vnitra. Soud konstatoval, že povinnost inspekčního výboru konat nezávisle a nestranně obsažená ve vnitrostátním právu sama o sobě není dostatečnou zárukou nezávislosti ve smyslu čl. 6 Úmluvy. Při posuzování nezávislosti orgánu se však mají hodnotit 3 faktory: je to způsob vytváření orgánu a délka mandátu rozhodujících osob, existence záruk proti působení vnějších vlivů, a bližší zkoumání, zda orgán skutečně

⁴⁵ Ale je zde možnost aplikace čl. 6 Úmluvy, jestliže by měly charakter trestního obvinění.

⁴⁶ ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 166 – 167.

vykazuje materiální znaky nezávislosti. V daném případě ESLP dospěl k závěru, že tyto faktory byly naplněny a nezávislost soudu nebyla porušena.⁴⁷

Nestrannost soudu bývá běžně definovaná také jako absence podjatosti či předsudku ze strany soudu. ESLP zmiňuje její vztah k nezávislosti tak, že nezávislost je „zásadní institucionální předpoklad nestrannosti,“⁴⁸ Na rozdíl od nezávislosti má svou objektivní i subjektivní složku. Subjektivní stránku nestrannosti představuje stav mysli soudce a jeho psychický postoj k projednávané věci, proto je obtížně kontrolovatelná a narušení této složky se prokáže, jen když soudce projeví navenek svou podjatost svým chováním či výroky. Co se týče subjektivní stránky, plyne z judikatury ESLP, že se soudce považuje za nepodjatého, není-li prokázán opak.⁴⁹

I vzhledem k obtížné prokazatelnosti subjektivní stránky se vyvinuly přísnější kritéria pro posouzení objektivní nestrannosti. Zkoumání nepodjatosti z objektivního hlediska můžeme rozdělit na hledisko systémové a hledisko vztahu soudce k věci nebo ke stranám sporu. Při pohledu na systémové hledisko jsou předmětem zkoumání zejména role, ve kterých soudce v řízení vystupuje či vystupoval. Nemůže vystupovat jako zástupce, poradce, či konzultant jedné ze stran sporu, neměl by soudit na základě legislativy, u níž se podílel na její tvorbě, či by neměl být v hierarchickém postavení vůči některé ze stran v řízení. Řešenou otázkou je také podíl soudce na věci v předchozích fázích řízení, například zda soudce odvolacího soudu ve věci nerozhodoval již na prvním stupni. Hledisko vztahu soudce k věci při zkoumání objektivního hlediska nepodjatosti pak představují zejména situace osobní povahy, kdy může soudce mít zájem na výsledku řízení, ať už ekonomický, či jiný, nebo přátelské či příbuzenské vztahy ke stranám sporu či jejich zástupcům.⁵⁰

Dalším explicitním požadavkem spravedlivého procesu vyjádřeným v čl. 6 Úmluvy je „soud zřízený zákonem“. Tato podmínka má své kořeny v reakci

⁴⁷ Rozhodnutí ESLP ve věci Campbell a Fell proti Spojenému království, ze dne 9. října 2003, čísla stížností 7819/77 a 7878/77 (dostupné z databáze HUDOC).

⁴⁸ Rozhodnutí ESLP Bramelid a Molström proti Švédsku, ze dne 12. října 1982, stížnosti č. 8588/79 a 8589/79. Cit. dle MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 169.

⁴⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Lindon, Otchakovsky Laurens a July proti Francii, ze dne 22. října 2007, stížnosti č. 21279/02 a č. 36448/02 (dostupné z databáze HUDOC)-

⁵⁰ ČERNÍN, Karel. Úvahy o nestrannosti úředního rozhodování. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 24, č. 23, s. 345 – 346.

na poválečné zřizování mimořádných soudů bez zákonné opory. Podstatou je, aby soudy byly zřizovány na základě rozhodnutí moci zákonodárné, která je alespoň teoreticky větší zárukou stability a z jejíž strany je menší pravděpodobnost zásahů do činnosti soudů než ze strany vlády.⁵¹ Výklad zákonného zřízení nemusí být doslovný, jak se vyjádřil ESLP ve věci Piersack proti Belgii. Podle ESLP zákonné zřízení soudu vyjadřuje požadavek, že organizace justice nebude podléhat neomezeným rozhodnutím výkonné moci, ale bude regulována mocí zákonodárnou. To ale neznamená, že vytvoření některých specializovaných justičních orgánů nemůže být delegováno zákonem na orgán moci výkonné, pokud budou dány dostatečné záruky proti svévoli delegovaného orgánu.⁵²

Požadavky kladené na zřízení soudu zákonem se mohou dotýkat i některých otázek týkajících se organizace a pravomoci soudu, jako tomu bylo v případě slovenského předsedy soudu, který využil úpravy ve vnitrostátním podzákonném předpise a sám sobě přidělil k rozhodování exekuční návrh. ESLP konstatoval, že předseda soudu v daném případě jednal spíše jako manažer organizace práce soudu a jako činitel Ministerstva spravedlnosti vykonávající státní správu soudnictví. Zároveň však ve věci na základě vlastního rozhodnutí vykonával roli soudce. To bylo posouzeno jako rozporné s právem na soud zřízený zákonem s tím, že *„za takových okolností nejvyšší význam soudcovské nezávislosti a právní jistoty pro princip právního státu volá po tom, aby v každém jednotlivém případě byla aplikována jasná pravidla a aby existovaly jasné záruky, které by zajistily objektivitu a transparentnost a především vyloučily jakýkoli náznak svévole při přidělování jednotlivých věcí soudcům“*.⁵³

Dalším ze základních atributů práva na spravedlivý proces dle čl. 6 Úmluvy je veřejnost soudního jednání. Smysl veřejné povahy jednání je dvojitý. Jednak se jedná o ochranu účastníka řízení před svévolným rozhodováním

⁵¹ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 191 – 192.

⁵² Rozhodnutí ESLP ve věci Piersack proti Belgii, ze dne 13. května 1981, číslo stížnosti 8692/79. Cit. dle ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 194.

⁵³ Rozhodnutí ESLP ve věci DMD group a.s. proti Slovensku, ze dne 5. října 2010, číslo stížnosti 19334/03 (dostupné z databáze HUDOC).

soudu, v jiném směru naopak působí vůči veřejnosti, kdy pomáhá udržovat důvěru veřejnosti k soudnímu systému a zároveň může působit výchovně.⁵⁴

Zatímco rozsudek se musí dle znění čl. 6 veřejně vyhlášovat vždy⁵⁵, v průběhu procesu nebo jeho části může být veřejnost vyloučena v zájmu mravnosti, veřejného pořádku, národní bezpečnosti, či když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků. Jen ve zcela nezbytném rozsahu může být veřejnost vyloučena z důvodu zvláštních okolností, pokud by její přítomnost mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

Byť každé vyloučení veřejnosti musí být soudem řádně odůvodněno, princip veřejnosti neplatí vždy absolutně a za určitých podmínek může být jednání neveřejné i z důvodů mimo rámec výjimek uvedených v čl. 6. V případech, kde jsou řešeny otázky právní a velmi technické povahy, nemusí být veřejnost řízení nutnou podmínkou. Podobně se ESLP staví ke sporům v netrestních věcech, kdy se strany shodují na skutkovém stavu a úlohou soudu je pouze právní posouzení věci. V případě, že veřejnost jednání byla dodržena u první instance, je možné u vyšších instancí vést neveřejná jednání, vždy je však třeba přihlížet k tomu, zda se jedná o pouze o právních otázkách, a k celkové povaze věci.⁵⁶

Právo na spravedlivé projednání věci výslovně zmíněné v čl. 6 Úmluvy se vztahuje ke všem řízením, je však k němu třeba přičítat i záruky pro trestní věci vyjmenované v odst. 2 a 3 čl. 6 Úmluvy. Vzhledem ke své pojmové otevřenosti je právo na spravedlivé projednání věci vhodným prostředkem pro kreativní judikaturu ESLP. Z ní můžeme vysledovat zejména dva základní principy, a to princip rovnosti zbraní a princip kontradiktornosti. Oba tyto principy jsou navzájem provázané a úzce souvisí s právem obviněného být přítomen při jednání soudu.⁵⁷

⁵⁴ HERCZEG, Jiří. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, č.1, s. 1 – 3.

⁵⁵ Přes výslovný příkaz je ESLP v této věci benevolentní, když jako veřejné vyhlášení uznal i uložení v kanceláři soudu, pokud tam byl rozsudek přístupný veřejnosti. Srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Axen proti Německu, ze dne 8. 12. 1983, stížnost č. 8273/78 (dostupné z databáze HUDOC).

⁵⁶ KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 687.

⁵⁷ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání, Praha: Orac, 2002, s. 102 -112.

Základ principu rovnosti zbraní spočívá v tom, aby všichni byli souzeni stejnými soudy a podle stejných procesních pravidel bez diskriminace či privilegií. Rovnost zbraní však nemá ambice vytvořit jakousi absolutní rovnost stran. Jde spíše o to, aby, slovy ESLP „každá strana občanského soudního řízení (a fortiori každá strana trestního řízení) měla přiměřenou možnost hájit svoji věc před soudem za podmínek, které ji podstatně nezvýhodňují.“⁵⁸

V trestním řízení je třeba na rovnost zbraní nazírat s přihlédnutím k postavení obviněného, který, byť i právně zastoupen, stojí proti aparátu státní moci. Proto je mu přiznávána tzv. favor defensionis,⁵⁹ která se projevuje důkazním břemenem ležícím na straně obžaloby či právy plynoucími z čl. 6 odst. 3.⁶⁰ Faktická nerovnost mezi stranami je vyrovnána například tím, že obhajoba musí mít možnost dozvědět se o důkazech navržených protistranou a vyjádřit se k nim.⁶¹ To nebylo umožněno stěžovateli Bendenoumovi, kterému nebyl dovolen přístup ke spisům v daňových věcech, na jejichž základě byl poté odsouzen. Navíc argumentoval, že mu nebyl předložen kompletní spis ve věci, takže nemohl konfrontovat důležitého svědka, o jehož existenci se navíc dozvěděl až po podání stížnosti k ESLP. ESLP rozhodl, že pokud neměl stěžovatel přístup ke spisu, nemohl se ani vyjádřit k tvrzením tam obsaženým včetně těch, které by mohl použít pro svou obhajobu a byl tak znevýhodněn ve svém postavení vůči straně obžaloby. Na základě toho Komise vyslovila porušení práva na rovnost zbraní.⁶²

Kontradiktornost řízení zaručuje stranám možnost seznámit se s doklady nebo návrhy předloženými soudem protistranou i s důkazy, které si soud obstaral sám, včetně možnosti vyjádřit se k nim, a tím přispívá k zachování principu rovnosti zbraní.⁶³ K nutnosti vyjádření strany v souvislosti se zásadou

⁵⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Szwabowicz proti Švédsku, ze dne 30. června. 1959, číslo stížnosti 434/58 (dostupné z databáze HUDOC).

⁵⁹ Výsadní postavení při obhajobě. Viz HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3.vydání. Praha: C. H. Beck, 2009., písm. f.

⁶⁰ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání, Praha: Orac, 2002, s. 145.

⁶¹ Srv. rozhodnutí ESLP ve věci Jasper proti Spojenému království, ze dne 16. února 2000, číslo stížnosti 27052/95.

⁶² Stanovisko Komise ESLP ve věci Bendenoum proti Francii, ze dne 24. února 1994, číslo stížnosti 12547/86.(dostupné z databáze HUDOC).

⁶³ Na příkladu zprávy Komise v případě Bendenoum proti Francii můžeme vidět, že principy rovnosti zbraní a kontradiktornosti do značné míry splývají

kontradiktornosti se ESLP vyjádřil v případě paní Feldbrugge, která se bránila proti rozhodnutí vnitrostátního orgánu o nevyplácení nemocenských dávek. Ten rozhodl na základě expertních posudků, nicméně stěžovatelka nebyla vyslechnuta ani vyzvána k možnosti vyjádřit se k věci písemně. ESLP konstatoval, že zásada kontradiktornosti byla porušena.

Nárok na zpřístupnění důkazů však nelze dle ESLP vnímat jako absolutní právo, protože zásadám rovnosti zbraní a kontradiktornosti mohou konkurovat zájmy jako je národní bezpečnost či ochrana svědků nebo ohrožení základních práv jiného jednotlivce, přičemž tyto je nutno poměřovat se zájmy obžalovaného. Obecně však platí, že práva obhajoby na zpřístupnění všech relevantních důkazů lze omezit jen v absolutně nezbytných případech.⁶⁴

Není přitom úlohou ESLP, aby hodnotil skutečnou míru nezbytnosti omezení v konkrétních případech, to je úlohou vnitrostátních soudů. ESLP v těchto případech posuzuje, zda aplikovaná rozhodovací procedura při tomto omezení v každé věci vyhověla v co největší míře požadavkům rovnosti zbraní a kontradiktornosti řízení, a přitom byly vnitrostátními orgány poskytnuty záruky adekvátní pro ochranu zájmů obžalovaného.⁶⁵

Tak učinil i v rozsudku P. G. a J. H. proti Spojenému království, kde vyšetřující inspektor odmítal při veřejném soudním jednání odpovídat na některé otázky obhajoby ohledně sledovacích prostředků z důvodů ochrany bezpečnosti země. V daném případě inspektora vyslechl soudce sám ve své kanceláři, přičemž poté zveřejnil jen část jeho výpovědi a informoval o závěrech plynoucích ze sledování. ESLP v souladu s výše zmíněným neřešil, zda je skutečně třeba dané informace tajit, ale zjistil, že tento způsob řešení situace ze strany soudce byl dostatečný pro zachování principu kontradiktornosti a rovnosti zbraní.⁶⁶

Ze zásady kontradiktornosti a z účelu čl. 6 jako celku se odvozuje také právo obviněného být přítomen jednání soudu. Úmluvě však neodporuje, vzdá-

⁶⁴ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 173.

⁶⁵ HUBÁLKOVÁ, Eva. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva : právo na spravedlivé řízení a další procesní práva*. Praha: ASPI, 2006, s. 46.

⁶⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci Rowe a Dawis proti Spojenému království, ze dne 16. února 2000, stížnost č. 28901/85 (dostupné z databáze HUDOC).

li se obviněný tohoto práva, jestliže tak učiní dobrovolně a akt vzdání se tohoto práva je jednoznačný. Je však nutné, aby byl řádně předvolán.

Konečně o výkladu práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, které je explicitně obsaženo v čl. 6, bude pojednáno v samostatné kapitole.

4 Spravedlivý proces v Listině základních práv a svobod

Ústavní úprava práva na spravedlivý proces v českém právním řádu má rozptýlený charakter, kdy je soustředěna zejména do Listiny základních práv a svobod,⁶⁷ přičemž záruky spravedlivého procesu nalezneme i v člancích Ústavy týkajících se organizace a principů soudnictví.⁶⁸

Páteční ustanovení spravedlivého procesu nalzáme v čl. 36 odst. 1 LZPS, který stanoví, že „každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu.“ Právo na spravedlivý proces bylo zprvu spojováno jen s tímto článkem, avšak i pod vlivem přímo aplikovatelného čl. 6 Úmluvy začal Ústavní soud toto právo interpretovat širěji. Právo na spravedlivý proces tedy zahrnuje celou část V. Listiny tvořící právo na soudní a jinou ochranu. Výčet záruk v ustanoveních hlavy páté však nelze považovat za definitivní. Jedná se o otevřený systém, který byl a stále je rozšiřován a tvarován Ústavním soudem o principy vycházející z porušení procesních práv v řízení, které sice nejsou výslovně ústavně zakotveny, ale vycházejí ze zákonných procesních norem.⁶⁹

Podle Petra Svobody právo na spravedlivý proces v pojetí Ústavního soudu zahrnuje soubor všech procesněprávních principů obsažených v ústavním pořádku ČR, což znamená všechna základní procesní práva. Spravedlivý proces v Listině přitom můžeme rozdělit na principy obecné a zvláštní. Obecné principy se aplikují na řízení před jakýmkoli orgánem veřejné moci, přičemž ten může jednat o jakýchkoli právech a povinnostech fyzické či právnické osoby nebo v případech jakéhokoli druhu. Mezi takové obecně aplikovatelné principy patří enumerativnost veřejnoprávních pretenzí, obecná klauzule spravedlivého procesu v čl. 36 odst. 1, právo odepřít výpověď způsobilou přivodit trestní stíhání vypovídající osobě nebo osobě blízké a právo navazující na obecné vymezení v čl. 36 odst. 1, a to aby byla věc

⁶⁷ Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

⁶⁸ Srv. např. články čl. 4, 83, 87, 90, 91 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁹ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1289 – 1291.

projednána veřejně, bez zbytečných průtahů, v přítomnosti fyzické osoby a s možností jejího vlastního vyjádření ke všem prováděným důkazům.⁷⁰

Právo na spravedlivý proces se dá také členit podle zvláštních principů, nebo spíše dle skupin principů, které se vztahují jen k určitému typu řízení nebo k řízení před určitým orgánem. Tyto zvláštní principy nemají žádný vliv na platnost a použitelnost obecných principů, naopak rozšiřují či prohlubují práva plynoucí z obecných principů. Na řízení před soudem se kromě obecné klauzule vztahují právo na nezávislý a nestranný soud, na zákonného soudce, na veřejnost a ústnost řízení.⁷¹ Speciálně na řízení o trestných činech se vztahují právo na zákonem stanovený postup stíhání, právo na to, aby o trestném činu rozhodoval soud, právo na obhajobu a obhájce, princip presumpce nevin, právo obžalovaného odepřít výpověď, princip „ne bis in idem“ a zákaz retroaktivity mimo případy pro pachatele příznivější.⁷² Na správní soudnictví je pak odkazováno v čl. 36 odst. 2 Listiny, kde je dáno právo domáhat se u soudu ochrany svého práva přezkoumáním zákonnosti správního rozhodnutí.⁷³

Zmíněný čl. 36 odst. 1 Listiny se stal v judikatuře Ústavního soudu určitou „sběrnou klauzulí“, okolo které soud vytvořil doktrínu spravedlivého procesu.⁷⁴ Nelze ho však považovat za garanci obrany proti porušení všech kogentních procesních ustanovení v jednotlivých případech. To znamená, stanoví-li určitý procesní předpis určité procesní pravidlo, které bude porušeno, nejedná se automaticky o porušení práva na spravedlivý proces. Ústavní soud judikoval, že porušení práva na spravedlivý proces vyžaduje určitou intenzitu, kdy v případě zásahu do subjektivního práva na soudní a jinou ochranu je třeba zkoumat, „jak porušení procesních předpisů zkrátilo jednotlivce na možnosti

⁷⁰Enumerativností veřejnoprávních pretenzí se rozumí taxativnost výčtu veřejnoprávních pravomocí. Srv. čl. 2 odst. 2, 36 odst. 1, 37, 38 odst. 2 Listiny. Čl. 38 odst. 2 se na řízení před jinými orgány než soudy použije přiměřeně zejména co do veřejnosti, k tomu srv. čl. 96 odst. 2 Ústavy ČR.

⁷¹ srv. čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 1, čl. 2 Listiny a čl. 96 Ústavy.

⁷² Srv. čl. 8 odst. 2, čl. 40 odst. 1 – 5 Listiny.

⁷³ SVOBODA, Petr. *Ústavní základy správního řízení v České republice: právo na spravedlivý proces a české správní řízení*. 1. vydání. Praha: Linde, 2007, s. 102 – 112.

⁷⁴ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 728 – 729.

*uplatňovat jednotlivá procesní práva a konat procesní úkony, jež by byly způsobilé přivodit pro jednotlivce příznivější rozhodnutí ve věci samé.*⁷⁵

Právo na spravedlivý proces v Listině je adresováno jednotlivcům, respektive kterékoli fyzické osobě včetně cizinců a osob bez státní příslušnosti, a právnickým osobám. Postavení státu se v tomto případě odvíjí od toho, zda v daném právním vztahu vystupuje jako právnická osoba ve věcech soukromého práva, kde je v rovném postavení s ostatními subjekty, nebo zda uplatňuje veřejnou moc a vrchnostensky rozhoduje o právech a povinnostech subjektů. Ústavní soud ve svém nálezu konstatuje, že pokud stát vystupuje v právních vztazích jako subjekt veřejného práva v pozici nositele veřejné moci, pak „z povahy věci není a ani nemůže být nositelem základních práv a svobod.“⁷⁶ Problematické ale může být vymezení, kdy stát vystupuje jako nositel veřejné moci, neboť právní věda nabízí více teorií dělení soukromého a veřejného práva, přičemž ani v Ústavních předpisech není takové dělení vymezeno.

Obecná klauzule v čl. 36 odst. 1 Listiny hovoří o stanoveném postupu, kterým se má subjekt domáhat svého práva. Na to je třeba nahlížet v souvislosti s čl. 4 téhož odstavce, který stanoví, že podmínky a podrobnosti stanoví zákon. Z toho vyplývá, že právo na spravedlivý proces není absolutní a otevírá se tím prostor pro různá omezení týkající se například stanovení příslušnosti rozhodujících orgánů, stanovení lhůt pro podání návrhu či opravných prostředků, koncentraci řízení a další omezení. I omezení, která jsou daná zákonem, však mají své hranice, které jsou hledány v rozhodování soudů, přičemž ty při jejich určování zkoumají zejména přiměřenou rovnováhu mezi nároky kladenými na organizaci justice a systém jako celek oproti právu na soud.⁷⁷

⁷⁵ ODEHNALOVÁ Jana; ŠVIGÁR, Pavel. Obecná charakteristika práva na spravedlivý proces. In KLÍMA, Pavel; ODEHNALOVÁ Jana (eds). *Právo na spravedlivý proces v interpretačních souvislostech*. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, Wolters Kluwer, 2018, s. 17. Srv. Usnesení ÚS ze 27. srpna 2003, sp. zn. I. ÚS 48/02 (dostupné z databáze Nalus.cz).

⁷⁶ Nález ÚS ČR ze dne 27. června 2002, sp. zn. III. ÚS 319/02 (dostupný z databáze Nalus.cz).

⁷⁷ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 728 – 730.

K základům práva na spravedlivý proces dle Listiny patří nestranný a nezávislý soud. Garance nezávislosti a nestrannosti soudců je obsažena i v čl. 82 Ústavy. K pojmům nezávislosti a nestrannosti bylo již hovořeno v souvislosti s jejich zárukami v Úmluvě, proto bude stručně zmíněno jejich zajištění v českém ústavním systému. Soudce nelze především proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu s výjimkou kárné odpovědnosti stanovené zákonem.⁷⁸ Výslovný zákaz odvolatelnosti soudce je pravděpodobně reakcí na komunistickou Ústavu z r. 1960, nicméně i bez něj by z ústavně teoretického hlediska nebylo možné soudce odvolat už ze samotné podstaty nezávislosti soudní moci na ostatních složkách státní moci.⁷⁹ Funkce soudce není kompatibilní s funkcí prezidenta, funkcemi v legislativě ani jakoukoli jinou funkcí ve veřejné správě, přičemž soudce může vykonávat pouze vědeckou, pedagogickou, literární a uměleckou činnost a činnost v poradních orgánech vlády, ministerstva či orgánech komor parlamentu, pokud tato nenarušuje důstojnost soudcovské funkce či neohrožuje důvěru v nezávislé soudnictví. Podstatnou zárukou je také jmenování soudce do funkce bez časového omezení.⁸⁰

Kromě soudů je v obecném vymezení spravedlivého procesu čl. 36 odst. 1 zmíněna i možnost domáhat se svého práva u jiného orgánu. Jinými orgány ve smyslu tohoto ustanovení jsou orgány veřejné moci, kterým je zákonem dána pravomoc rozhodovat o právech a oprávněných zájmech jednotlivců, tedy orgány veřejné správy, Policie České republiky, státní zastupitelství, nebo i veřejný ochránce práv. Stejně tak pod tento pojem spadají osoby soukromého práva, na které stát delegoval veřejnoprávní rozhodovací pravomoc, a jsou tedy v určitém rozsahu oprávněni rozhodovat o právech subjektů. Příkladem může být notář jako soudní komisař.⁸¹

Problematickým se jeví být postavení rozhodčího řízení. Ústavní soud se ve své judikatuře⁸² přiklání ke smluvní teorii rozhodčího řízení, podle které

⁷⁸ Čl. 82 odst. 2 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁹ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Dostupné na <https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html>.

⁸⁰ BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky: komentář*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010, s. 996.

⁸¹ WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 728 – 730.

⁸² Srv. nálezný ÚS ze dne 14. února 2003, sp. zn. IV. ÚS 174/02 (dostupné z databáze Nalus.cz).

rozhodce na základě smlouvy působí mezi účastníky jako jejich společný zástupce, „mediátor“ svého druhu, který je má vést k vyřešení sporu. Podle převažujícího názoru Ústavního soudu rozhodce nenalézá právo, pouze vyjasňuje obsah dohody stran a dopomáhá narovnání právního vztahu mezi stranami, tvoří mezi nimi závazkový vztah. Dále vyjadřuje Ústavní soud tezi, že přistoupením na rozhodčí řízení se strany vzdávají svého práva na projednání věci nezávislým a nestranným orgánem dle čl. 36 odst. 1. To by ale mohlo znamenat, že na rozhodčí řízení by nedopadaly požadavky spravedlivého procesu.

Kritici tohoto pohledu namítají, že subjekty mají článkem 36 odst. 1 garantovanou možnost domáhat se svého práva ve stanovených případech u jiného orgánu, a to právě naplňuje zákon o rozhodčím řízení. Oním jiným orgánem je zde rozhodčí soud, který nalézá hmotné právo, nepůsobí pouze jako tvůrce závazkového vztahu. Podle tohoto pohledu si účastníci řízení pouze zvolili ze dvou Listinou nabízených možností ochrany subjektivního práva, tedy mezi soudem a jiným orgánem, a proto by na takové řízení měly také dopadat požadavky spravedlivého procesu.⁸³

Jak bylo napsáno výše, Ústavní soud rozšiřuje obsah práva na spravedlivý proces o další principy, v Listině či Ústavě výslovně neuvedené. Jedním z nich je právo na předvídatelné rozhodnutí, které úzce souvisí s principem právní jistoty. Soudy by měly přispívat k vytváření právní jistoty, tedy by neměly při stejných důkazech a jejich hodnocení rozhodovat odlišně od ustálené soudní judikatury. To však neznamená, že soud nemůže rozhodnout jinak, jsou-li důkazy odlišné a odklon od ustálené judikatury je odůvodněn.

Další aspekty práva na spravedlivý proces v judikatuře Ústavního soudu se projevují v oblasti dokazování a týkají se nepřipustného a opomenutého důkazu. Důkaz, který byl získán protizákonným způsobem nebo je sám o sobě protizákonný, nemá soud provádět a vyvozovat z něj závěry. Omezení státních orgánů ve vyhledávání a použití důkazů sice může vést ke kolizi s požadavkem na rychlé a spravedlivé rozhodnutí ve věci, ale není možné dělat ústupky v kvalitě procesu z důvodu rychlosti vydání rozsudku. Soudy mohou také volně

⁸³ LISSE, Luděk. K právní povaze rozhodčího řízení. *Právní rozhledy*, 2011, , č. 15, s. 551 – 553. K tomu souhlasně srv. např. KLÍMA, Karel. *Listina a její realizace v systému veřejného a nového soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 293 – 295.

hodnotit důkazy, navrhne-li však účastník řízení důkaz, soud se musí s navrženými důkazy vypořádat přesvědčivým způsobem. Soud může nevyhovět návrhům účastníka a odmítnout důkaz provést, zejména když není pro dané řízení relevantní nebo mají prokázat skutečnosti, které nesouvisí s předmětem sporu, nicméně toto rozhodnutí musí řádně odůvodnit.⁸⁴

Dalšími spolu souvisejícími prvky spravedlivého procesu jsou zákaz svévole a právo na náležité odůvodnění rozhodnutí, přičemž „*je nepřijatelné, aby se stát dopouštěl zásahů do práv jednotlivce bez toho, aniž by tento zásah odůvodnil, resp. bez toho, aniž by jednotlivce seznámil s jeho logickým a spravedlností odpovídajícím základem. Je právem každého být zpraven o tom, které důvody vedly k přijetí rozhodnutí orgánu veřejné moci.*“⁸⁵

Z odůvodnění rozhodnutí by také měla vyplývat nezbytná návaznost mezi skutkovými zjištěními a právními závěry. Jsou-li právní závěry soudu v extrémním rozporu se skutkovými zjištěními, jedná se o porušení práva na spravedlivý proces. Typicky se jedná o situace, kdy soud chybně interpretuje informace získané z důkazu, nebo je správně a logicky vyhodnotí, ale aplikuje neodpovídající právní normu.

A konečně je zde také zákaz odepření spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Odepření spravedlnosti ze strany soudu spočívá v odepření rozhodování o věci samé z důvodu překážky, kterou by bylo možno odstranit poučením účastníka. Pokud jednotlivec dodrží zákonem stanovený postup pro ochranu svých práv, a obrátí se na instituci k tomu určenou, tato instituce musí o jeho právech a povinnostech rozhodnout, jinak by se jednalo o odepření spravedlnosti.⁸⁶

⁸⁴ PROŠEK, Jan. Extenze práva na spravedlivý proces v judikatuře Ústavního soudu. In KLÍMA, Pavel; ODEHNALOVÁ Jana (eds). *Právo na spravedlivý proces v interpretačních souvislostech*. 1. vydání. Praha: Metropolitan University Prague Press, Wolters Kluwer, 2018, s. 25 – 28.

⁸⁵ Nález ÚS ze dne 10. března 1998, sp. zn. I. ÚS 345/96 (dostupné z databáze Nalus.cz).

⁸⁶ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 1293.

5 Nepřiměřená délka řízení v judikatuře ESLP

Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě je explicitně zmíněno v čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Zatímco z formulace v Úmluvě plyne, že se hovoří o délce řízení jako celku, v čl. 38 odst. 2 Listiny se hovoří o právu na projednání věci bez zbytečných průtahů, což směřuje spíše k regulaci doby mezi jednotlivými soudními úkony.⁸⁷ Jak poznamenává Ivo Pospíšil, tak z konstantní judikatury ESLP a ÚS plyne, že v praxi soudů to nepůsobí významné rozdíly.⁸⁸ Z předcházejících kapitol vyplývá, že zatímco úprava v Listině základních práv a svobod se vztahuje ke všem orgánům veřejné moci nezávisle na předmětu řízení. Úmluva s sebou přináší jistá omezení, když se aplikuje jen na řízení o trestních obviněních a tam, kde řízení může mít dopad do sféry civilních práv dotčené osoby, nicméně její aplikovatelnost je ESLP postupně rozšiřována.

Přiměřenost lhůty či zbytečnost průtahů jsou na první pohled termíny značně obecné, z čehož plyne, že nepřiměřenost délky řízení není soudy stanovována na určitou přesnou hranici, nýbrž je zdůrazňováno, že je závislá vždy na konkrétních okolnostech případu.⁸⁹

Na druhou stranu byla judikaturou vytvořena určitá kritéria, podle kterých můžeme přiměřenost délky řízení hodnotit. Poprvé je ESLP stanovil v případě Neumeister proti Rakousku⁹⁰, a to jako složitost případu, chování stěžovatele a jednání příslušných orgánů, k nimž přibylo ještě „mladší“ kritérium významu řízení pro stěžovatele. ESLP přihlíží také k tomu, u kolika instancí byla věc v daném řízení projednávána.⁹¹

Na tomto místě můžeme zmínit, že v judikatuře ESLP lze zaznamenat i případy, kdy kritéria posuzována nebyla. Dělo se tak u řízení, jejichž délka se jevila na první pohled jako výrazně nepřiměřená, což mělo za důsledek

⁸⁷ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 296.

⁸⁸ POSPÍŠIL, Ivo. Nečinnost ve veřejné správě – IV. Právo na přiměřenou délku řízení v judikatuře Ústavního soudu. *Knihy VOP – Archiv knih VOP*, 2011. Dostupné na <<https://www.noveaspi.cz/products/lawText/7/43596/1/2?vtextu=pr%C3%A1vo%20na%20p%C5%99%C3%ADm%C4%9B%C5%99enou%20d%C3%A9lku#lema>>.

⁸⁹ BARNETOVÁ, Dominika. K otázce nepřiměřené délky trestního řízení, zejména s přihlédnutím k judikatuře ESLP. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 31.

⁹⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci Neumeister proti Rakousku, ze dne 27. června 1968, číslo stížnosti 1936/63 (dostupné z databáze HUDOC).

⁹¹ Kupříkladu rozhodnutí ESLP ve věci Frydlander proti Francii, ze dne 27. června 2000, číslo stížnosti 30979/96, § 43 (dostupné z databáze HUDOC).

přesunutí důkazního břemena na daný stát. V případech, kdy se stát nevyjádřil, ESLP rozhodl o nepřiměřenosti délky řízení nezávisle na hodnocení složitosti věci či ostatních faktorech. Tato lhůta se však v různých případech lišila. Tak v případě Obermaier proti Rakousku, kde se jednalo o pracovněprávní spor, to bylo 9 let.⁹² Naproti tomu jinak rozhodl v případě Guincho proti Portugalsku, kde se stěžovatel domáhal odškodnění újmy na zdraví v civilním řízení. Zde ESLP určil, že řízení v délce 3 roky a 10 měsíců u jedné instance je na první pohled nepřiměřené.⁹³

Tento přístup je však spíše ojedinělý, proto je třeba zaměřit se na to, jak ESLP daná kritéria hodnotí. Nejprve nahlédneme na příslušnou judikaturu ESLP a poté na judikaturu Ústavního soudu, a to proto, že rozhodnutí ESLP se do nálezů Ústavního soudu mohou promítat.⁹⁴

5.1 Vymezení lhůty

Pro stanovení přiměřenosti lhůty je nutné vymezení, kdy lhůta začíná a kdy lhůta končí. ESLP i zde aplikuje doktrínu autonomního výkladu, to znamená, že počátek či konec lhůty určený vnitrostátním právem, nemusí odpovídat počátku a konci lhůty z pohledu čl. 6 Úmluvy.⁹⁵ Ve věcech civilních práv a závazků je za počátek lhůty považován den podání žaloby či návrhu k soudu, či okamžik, kdy byl v rámci jiného řízení uplatněn civilněprávní nárok.⁹⁶

Jiná může být situace, předchází-li podání návrhu správní řízení. V případě paní Schmidtové proti České republice podala stěžovatelka své první podání ke správnímu orgánu, kterým zahájila správní řízení ve věci restitučního nároku v prosinci 1992. Zamítavé stanovisko k některým svým

⁹² Rozhodnutí ESLP ve věci Obermeier proti Rakousku, ze dne 28. června 1990, číslo stížnosti 11761/85 (dostupné z databáze HUDOC).

⁹³ Rozhodnutí ESLP ve věci Guincho proti Portugalsku, ze dne 10. července 1984, číslo stížnosti 8990/80 (dostupné z databáze HUDOC).

⁹⁴ POSPÍŠIL, Ivo. Vliv Úmluvy a její aplikace ESLP na judikaturu Ústavního soudu. In BOBEK, Michal; KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan (eds). *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 97 – 99.

⁹⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Västberga Taxi Aktiebolag a Vulic proti Švédsku, ze dne 23. července 2002, číslo stížnosti 36985/97, § 103 (dostupné z databáze HUDOC). K autonomnímu výkladu srovnej také kapitolu Právo na spravedlivý proces v Úmluvě v této práci.

⁹⁶ ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv*. 1. vydání. Praha: Linde, s. 165.

nárokům obdržela v srpnu 1994, načež podala opravný prostředek ke Krajskému soudu a spor se poté táhnul mnoho let. Vláda se ve svém stanovisku vyjádřila, že za relevantní pro začátek řízení ve smyslu Úmluvy považuje až datum podání opravného prostředku stěžovatelkou ke Krajskému soudu. ESLP se vyslovil, že lhůta, jejíž přiměřenost se má posoudit, „*pokrývá celé řízení až do vydání rozhodnutí, kterým je spor vyřešen.*“⁹⁷ Zároveň se vyjádřil, že u řízení ve věcech civilních práv a závazků ve smyslu čl. 6 se nemusí počátek lhůty relevantní pro posouzení přiměřenosti délky řízení shodovat s podáním prvního návrhu k soudu, nýbrž se může datovat již před ním. V daném případě se stěžovatelka nemohla obrátit na soud dříve, než opravným prostředkem proti rozhodnutí ve správním řízení. ESLP zohlednil vnitrostátní předpisy, podle kterých měl správní orgán 60 dnů od podání návrhu na rozhodnutí ve věci, a počátek lhůty určil nejpozději na únor 1993.⁹⁸

V řízení o trestním obvinění se za počátek řízení považuje okamžik sdělení obvinění, popřípadě jiné úkony před sdělením obvinění, při kterých se osoba dozvídá, že spáchala trestný čin a které mají podstatný vliv na postavení dotčené osoby, kupříkladu zatčení. V případě trestního stíhání proti uprchlému ESLP judikoval, že se lhůta počítá až od okamžiku, kdy se uprchlý dozví o svém obvinění.⁹⁹

Konec lhůty bývá zpravidla vymezen rozhodnutím o posledním opravném prostředku, do čehož se započítává i řízení před Ústavním soudem, pokud může mít vliv na výsledek řízení před obecnými soudy. Samotný fakt, že řízení ještě neskončilo, však nebrání ESLP konstatovat porušení přiměřené lhůty řízení, přičemž tak činí k době svého rozhodnutí.¹⁰⁰

5.2 Složitost věci

Jedním z kritérií braných v úvahu při posuzování přiměřenosti délky řízení je složitost věci, resp. složitost předmětu řízení. ESLP se obvykle

⁹⁷ Srv. rozhodnutí ESLP ve věci *Guillemin proti Francii*, ze dne 21. února 1997, č. stížnosti 19632/92 (dostupné z databáze HUDOC).

⁹⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci *Schmidtová proti České republice*, ze dne 22. července 2003, číslo stížnosti 48568/99 (dostupné z databáze HUDOC)..

⁹⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci *Ipsilanti proti Řecku*, ze dne 6. března 2003, číslo stížnosti 56599/00, § 13 (dostupné z databáze HUDOC)..

¹⁰⁰ KMEC, Jiří. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 5, s. 135.

v odůvodnění rozsudků týkajících se přiměřené lhůty vyjadřuje k míře složitosti případu, nicméně i u případů, které označil za velmi složité, mohlo dojít k nedodržení přiměřené lhůty.¹⁰¹

Složitost můžeme nahlížet v rovině skutkové, procesní či právní, přičemž tyto roviny se mohou do určité míry prolínat.¹⁰² Skutková složitost v řízeních o trestních obviněních se projevuje zejména u trestných činů ekonomické povahy či v řízeních proti skupinám organizovaného zločinu. Vždy také může být brán v potaz rozsah řízení co do počtu pachatelů a teritoriální či časový rozsah trestné činnosti.¹⁰³

V civilních řízeních se může jednat o složitá řízení týkající se velkého množství majetku, například při restitucích nemovitého majetku, jelikož „každá restituce představuje již svou povahou složitý proces,“¹⁰⁴ nebo při rozdělování společného jmění manželů, což řešil ESLP v rozsudku Bořánková proti České republice, kde se předmětné spory táhly 14 let, od roku 1985 do zamítnutí Ústavní stížnosti v roce 2000. ESLP se zde vyjádřil, že „případ vykazuje určitou míru složitosti vzhledem k množství položek majetku, jenž měl být rozdělen mezi účastníky; to však samo o sobě nemůže ospravedlnit délku sporného řízení.“¹⁰⁵

Do složitosti se může také promítat počet a dostupnost prováděných důkazů či potřeba vypracování znaleckých posudků. V případě Cambal proti České republice se stěžovatel domáhal v roce 2001 svěřením dítěte do péče, přičemž v době rozhodování ESLP trvalo řízení u jednoho stupně soudní soustavy 4 roky a 8 měsíců, aniž by došlo k rozhodnutí ve věci samé. V řízení bylo vypracováno na návrh účastníků mnoho znaleckých posudků, přičemž

¹⁰¹ Srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Maczynski proti Polsku, ze dne 15. ledna 2002, číslo stížnosti 19874/92 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁰² KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 737.

¹⁰³ KMEC, Jiří. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*, 2004, č. 5, s. 136.

¹⁰⁴ Rozhodnutí ESLP ve věci Schmidtová proti České republice, ze dne 22. července 2003, číslo stížnosti 48568/99, § 64 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁰⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Bořánková proti České republice, ze dne 7. ledna 2003, číslo stížnosti 41486/98, § 60. V dané věci soud považoval za počátek lhůty až 18. březen 1992, tedy den ratifikace Úmluvy, nicméně pro posouzení přiměřenosti časového úseku vzal v úvahu stav, v jakém se řízení nacházelo k tomuto datu. K tomu srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Proszak proti Polsku, ze dne 16. prosince 1997, číslo stížnosti 25086/94 (dostupné z databáze HUDOC)..

jejich vypracování trvalo v některých případech několik měsíců, znalkyně v jednom případě neměla půl roku od zadání posudku k dispozici spis. ESLP konstatoval, že znalec je při vypracování posudku nezávislý, nicméně podléhá kontrole soudu, který je povinen zajistit řádný průběh vypracování posudku.¹⁰⁶ ESLP vyslovil, že bylo porušeno právo stěžovatele na projednání v přiměřené lhůtě a připomněl, že je věcí státu uspořádat svůj soudní systém tak, aby soudy mohly každému zaručit rozhodnutí o jeho občanských právech a závazcích v přiměřené lhůtě.¹⁰⁷

Právní složitost věci může spočívat v přijetí nové právní úpravy v průběhu řízení, což může způsobit výkladové obtíže, zejména bylo-li upraveno rozsáhlé množství předpisů.¹⁰⁸ V případě H proti České republice se stěžovatelka 14 let domáhala odškodnění za újmu na zdraví po svém zaměstnavateli, z toho 4 roky v rámci konkursního řízení. Vláda ve svém stanovisku argumentovala složitostí konkursního řízení, velkým množstvím přihlášených pohledávek a v neposlední řadě změnou zákoníku práce. ESLP uznal, že v průběhu řízení došlo k určitým změnám v zákoníku práce, ale jinak se „*přihlédnutím k jisté složitosti následného konkursního řízení domníval, že tyto okolnosti nemohou nikterak omlouvat vládu za průtahy vzniklé v předmetném řízení*“.¹⁰⁹

Petr Vojtek vyjadřuje názor, že zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně soudem vyšší instance z důvodu rozdílného právního názoru nelze přičítat státu k tíži.¹¹⁰ To v zásadě respektuje i ESLP, ale dodává, že opakované rušení rozhodnutí soudů nižších stupňů a vracení věci k novému projednání je obvykle způsobeno chybami, které udělal soud nižší instance. Opakování

¹⁰⁶ Srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Versini proti Francii, ze dne 10. července 2001, číslo stížnosti 40096/98, § 102 (dostupné z databáze HUDOC)..

¹⁰⁷ Rozhodnutí ESLP ve věci Cambal proti České republice, ze dne 21. února 2006, číslo stížnosti 22771/04. (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁰⁸ Např. celý kodex trestního procesu, srv. rozhodnutí ESLP ve věci Casadei proti Itálii, ze dne 4. července 2002, číslo stížnosti 36186/97, § 35 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁰⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Heská proti České republice, ze dne 23. května 2006, číslo stížnosti 43772/02 (dostupné z databáze HUDOC).

¹¹⁰ VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 283 .

těchto chyb v jednom řízení tak spíše ukazuje na nedostatky v soudním systému dané země, a způsobené průtahy nelze bez dalšího ospravedlnit.¹¹¹

Podobná situace nastala v případě stěžovatelů bratří Kozákových proti České republice, kteří podali v roce 1991 žalobu na vydání nemovitých věcí. Během třinácti let nejprve krajský soud na základě odvolání žalovaného zrušil rozsudek a vrátil věc okresnímu soudu. Opětovné odvolání po dalším rozsudku ve prospěch bratří odmítl pro opožděnost. Následovalo úspěšné dovolání žalovaného a zrušení rozhodnutí krajského soudu. Krajský soud následně zrušil rozhodnutí okresního soudu a vrátil mu věc k projednání, nicméně okresní soud opětovně rozhodl ve prospěch stěžovatelů, načež na základě odvolání protistrany krajský soud rozsudek změnil a vyhověl jim pouze částečně. Poté obě strany sporu podali dovolání a Nejvyšší soud rozhodnutí zrušil a vrátil věc opět věc soudu 1. stupně. ESLP konstatoval, že si je vědom způsobení průtahů tím, že jednotlivé instance o věci musely jednat opakovaně, nicméně „*vůči stěžovatelům nelze namítat průtahy způsobené tím, že soudy vyšších stupňů postupně rušily rozhodnutí vydaná soudy nižších stupňů*“.¹¹²

5.3 Chování stěžovatele

Stěžovatel může využít všech procesních prostředků, které mu právní řád členského státu nabízí, ať už je to využívání opravných prostředků, námitek podjatosti, výměna advokátů či jiné prostředky. Použití těchto prostředků může prodloužit řízení, aniž by toto prodloužení bylo automaticky možné přičítat státu.

Ze samotné povahy trestního řízení a možným důsledkům plynoucím z trestního řízení pro obviněného, jako je omezení práv a svobod a pohled společnosti na obviněného, je délka trestního řízení soudem posuzována přísněji než v řízení civilním.¹¹³ Obviněný není povinen spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, ale při posuzování délky řízení tyto průtahy

¹¹¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Yurtayev proti Ukrajině, z 31. ledna 2006. číslo stížnosti 113360/02, § 41 (dostupné z databáze HUDOC).

¹¹² Rozhodnutí ESLP ve věci Kozák proti České republice, ze dne 31. dubna 2006, číslo stížnosti 30940/02. (dostupné z databáze HUDOC).

¹¹³ BARINKA, Roman. Přiměřená délka řízení podle článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. *Justiční praxe*. 2002, č. 7, s. 440 – 441.

apriori nejdu k tíži státu.¹¹⁴ Stejně tak nelze přičítat státu prodloužení řízení z důvodů obviněného na útěku.¹¹⁵

Nicméně i tam, kde stěžovatel využívá všech možností k tomu, aby řízení pozdržel a oddálil rozhodnutí ve věci samé, je třeba posuzovat, zda se v řízení nevyskytly nepřiměřené průtahy ze strany orgánů státu. Tak v případě Barfuss proti České republice stěžovatel, obžalovaný z trestného činu podvodu, změnil svou obhajobu během veřejného jednání, což si vyžádalo vyslechnutí dalších svědků z jiného státu. Stěžovatel také sdělil nové skutečnosti, které záměrně zatajil během vyšetřování, z čehož plynula potřeba provedení dalších důkazů. ESLP uznal, že stěžovatel může být považován za zodpovědného za průtahy v řízení, nicméně to nemusí ospravedlnit celkovou délku řízení vzhledem k průtahům mezi jednotlivými úkony státních orgánů, které nebyly dostatečně vysvětleny, a rozhodl o porušení přiměřené lhůty řízení.¹¹⁶

Přesto i tam, kde soud i přes průtahy způsobené částečně stěžovatelem uznal porušení čl. 6 Úmluvy, může se toto přispění stěžovatele k délce řízení projevit ve výši poskytnutého zadostiučinění.¹¹⁷ Kupříkladu, jestliže byla délka řízení v nezanedbatelné míře způsobena chováním stěžovatele a byla-li mu spíše k prospěchu, může být dostačující pouhé konstatování porušení práva bez finančního zadostiučinění.¹¹⁸

5.4 Jednání státních orgánů

Jak uvedl ESLP v rozhodnutí Buchholz proti Německu, pouze průtahy přičitatelné státu mohou vést k překročení přiměřené lhůty dle čl. 6 odst. 1

¹¹⁴ Srv. rozhodnutí ESLP ve věci Dobbertin proti Francii, ze dne 25. února 1993, číslo stížnosti 13089/87, § 43 (dostupné z databáze HUDOC).

¹¹⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Girolami proti Itálii, ze dne 19. února 1991, stížnost č. 13324/87 (dostupné z databáze HUDOC).

¹¹⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci Barfuss proti České republice, ze dne 31. července 2000, číslo stížnosti 35848/97. Podobně v civilním řízení srv. rozhodnutí ESLP ve věci Hartman proti České republice, ze dne 10. července 2003, číslo stížnosti 53341/99, § 70 – 77 (dostupné z databáze HUDOC).

¹¹⁷ srv. čl. 41 Úmluvy: „...jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přízná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

¹¹⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Berlin proti Lucembursku, ze dne 15. července 2003, číslo stížnosti 44978/98, § 92. Srv. podobně rozhodnutí ESLP ve věci Szloch proti Polsku, ze dne 22. února 2001, číslo stížnosti 73079/96, § 122 (dostupné z databáze HUDOC).

Úmluvy.¹¹⁹ Při zkoumání tohoto kritéria se tedy ESLP zabývá v zásadě tím, zda jsou průtahy přičítat státu k tíži. Dle judikatury ESLP je přičitatelnost dána nejen co do příčin na straně moci soudní, ale i u orgánů moci výkonné či zákonodárné. To vyjádřil například v případě B. proti Rakousku, kde tvrdí, že nezáleží na tom, která složka státní moci byla zodpovědná za způsobené průtahy, protože při aplikaci Úmluvy jde o mezinárodněprávní odpovědnost státu a stát tedy zodpovídá za všechny své orgány.¹²⁰ Státům tak jsou přičitatelné i prodlevy ze strany policejního orgánu v přípravném řízení, dále může mít vliv i jmenování soudců, vedení soudního jednání, doručování rozsudků či čekání na rozhodnutí jiného orgánu, které je pro řízení důležité.¹²¹

Tohoto se dotýkal případ Králíček proti České republice, kde stěžovatel žádal o vydání nemovitého majetku v rámci restitucí. Řízení probíhalo již 10 let, přičemž pozemkový úřad jako správní orgán měl na základě rozhodnutí krajského soudu vyčkat na rozhodnutí v jiném řízení, které se věci dotýkalo a představovalo svého druhu předběžnou otázku, na které záviselo rozhodnutí pozemkového úřadu. Toto „řízení o předběžné otázce“ trvalo 5 let, přičemž ESLP se vyjádřil, že tuto dobu je nutno započítat do posuzované lhůty, a zkoumat, zda byla přiměřená. V dané věci ESLP konstatoval, že došlo k porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě.¹²²

V případě Tetourová proti České republice se ESLP vyjádřil k přičitatelnosti průtahů způsobených protistranou ve sporu. Jednalo se zde o řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti, které trvalo již tři a půl roku, přičemž se ve věci ještě nekonalo ústní jednání. Manžel stěžovatelky průběh řízení blokoval velkým množstvím návrhů, opravných prostředků a námitek. Stěžovatelka po 3 letech trvání řízení podala stížnost k ministru spravedlnosti, kde si stěžovala na to, že právní předpisy umožňují jejímu manželovi mařit průběh řízení. Ministerstvem ji bylo sděleno, že soudu nelze vytýkat, že jeden z účastníků řízení využívá všech dostupných právních prostředků. ESLP se

¹¹⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Buchholz proti Německu, ze dne 6. května 1981, číslo stížnosti 7759/77, § 49 (dostupné z databáze HUDOC).

¹²⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci B. proti Rakousku, ze dne 28. 3. 1990, číslo stížnosti 11968/86, § 54 (dostupné z databáze HUDOC).

¹²¹ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 299 – 300.

¹²² Rozhodnutí ESLP ve věci Králíček proti České republice, ze dne 29. června 2004, číslo stížnosti 50248/99, § 25 (dostupné z databáze HUDOC)..

vyjádřil, že stěžovatelce nelze dávat délku řízení za vinu, naopak konstatoval, že průtahy jsou nesporně způsobeny chováním protistrany, což je objektivní skutečnost, kterou nelze přičítat danému státu. Připomněl ale, že státy jsou povinny uspořádat svůj justiční systém tak, aby soudy mohly každému zaručit právo na pravomocné rozhodnutí v přiměřené lhůtě.¹²³ Zároveň však musel vzít do úvahy, že jedině průtahy přičitatelné státu mohou vést k závěru o překročení přiměřené lhůty, proto při zvážení ostatních kritérií v případě rozhodl, že článek 6 Úmluvy v tomto směru nebyl porušen.¹²⁴

I přes výše popsanou argumentaci v případě Tetourová má soud na druhou stranu povinnost zajistit, aby jednání jiných osob nevedlo k porušení práv stěžovatele. Alespoň tak ESLP konstatoval v případě Volf proti České republice, kde byl stěžovatel obžalován z trestného činu podvodu, přičemž trestní řízení trvalo 11 let a 4 měsíce pro 4 stupně soudní soustavy, z nichž dva rozhodovaly opakovaně. Podstatným důvodem, kvůli kterému se řízení protažovalo, bylo opakované nedostavení se předvolaných svědků. Délka řízení se ESLP jevila jako zjevně nepřiměřená, vzhledem k tomu, že šlo o trestní řízení. ESLP shledal, že opakovanou neúčast svědků nelze přičíst k tíži stěžovatele a konstatoval, že soudy selhaly ve své povinnosti zajistit účast svědků na hlavních líčeních. Na základě toho deklaroval porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě.¹²⁵

Jak bylo výše zmíněno v argumentaci ESLP v případě Tetourová proti České republice, státy jsou povinny zorganizovat svůj justiční systém tak, aby soudy mohly dostát požadavkům práva na projednání věci v přiměřené lhůtě i dalším požadavkům plynoucím z Úmluvy.¹²⁶ V tomto kontextu není bez dalšího porušením Úmluvy případ, kdy státní orgán poruší lhůty dané vnitrostátními předpisy, ESLP to však bere v potaz při hodnocení přiměřenosti délky řízení jako celku. Sejde-li se však v jednom řízení více drobných

¹²³ K tomu srv. rozhodnutí ESLP ve věci Frydlender proti Francii, ze dne 27. června 2000, číslo stížnosti 30979/96, § 43 (dostupné z databáze HUDOC).

¹²⁴ Rozhodnutí ESLP ve věci Tetourová proti České republice, ze dne 27. září 2005, číslo stížnosti 20954/03 (dostupné z databáze HUDOC).

¹²⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Volf proti České republice, ze dne 6. září 2005, číslo stížnost 70847/01 (dostupné z databáze HUDOC).

¹²⁶ K tomu srv. rozhodnutí ESLP ve věci Süßman proti Německu, ze dne 16. září 1996, číslo stížnosti 20024/92, § 55 (dostupné z databáze HUDOC).

průtahů, může to být porušením čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když v souhrnu mají za následek nepřiměřenou délku řízení.¹²⁷

Za nepřiměřeně dlouhé však může být ESLP považováno také řízení, v kterém se vyskytl jen jeden průtah významné intenzity, jako tomu bylo v případě Bunkate proti Nizozemsku. Stěžovatel zde podal odvolání proti trestu odnětí svobody ke Kasačnímu soudu, který jeho odvolání zaregistroval až po 15 měsících. Jelikož nizozemská vláda nepodala uspokojivé vysvětlení této skutečnosti, ESLP konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.¹²⁸ Podobně tomu bylo v případě Dostál proti České republice, kde po předložení znaleckého posudku následovala prodleva 21 měsíců do rozhodnutí soudu, během níž nebyl proveden jediný úkon ze strany soudu.¹²⁹ V tomto bodě se však nezdá být úplně jasné, podle jakého kritéria ESLP významnost jednotlivého průtahu posuzuje, neboť existují i případy podobného charakteru, kde nebylo porušení přiměřené délky řízení soudem uznáno.¹³⁰

Oproti těmto drobným průtahům stojí problémy systémové, kdy dochází k chronické přetíženosti soudů. Typickým příkladem můžou být průtahy v italském justičním systému, o kterých ESLP prohlásil, že jsou trvalou praxí neslučitelnou s Úmluvou a strany tak nemají účinnou možnost domáhat se svých práv, což je hrozbou pro fungování právního státu.¹³¹ Takto tvrdě se vyjádřil k případu stěžovatelky Ferrari, jejíž spor s lékařskou klinikou trval 8 let. ESLP mimo okolností samotného případu zmínil velký počet jím vyřizovaných stížností na délku řízení u civilních italských soudů a poznamenal, že frekvence s jakou dochází k porušením přiměřené délky řízení svědčí o systémovosti problému a ukazuje na trvalý neřešený stav, proti němuž neexistují vnitrostátní prostředky nápravy.¹³² Výjimkou mohou být situace, kdy

¹²⁷ BARINKA, Roman. Přiměřená délka řízení podle článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. *Justiční praxe*. 2002, č. 7, s. 441.

¹²⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Bunkate proti Nizozemsku, ze dne 26. května 1993, číslo stížnosti 13645/88 (dostupné z databáze HUDOC).

¹²⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Dostál proti České Republice, ze dne 21. února 2006, číslo stížnosti 26739/04, § 46 – 48 (dostupné z databáze HUDOC).

¹³⁰ Srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Gül a Bedir proti Turecku, ze dne 23. září 2008, č. stížností 5576/02 a 10007/02 (dostupné z databáze HUDOC).

¹³¹¹³¹ REPÍK, Bohumil. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 6-7, s. 8 – 10.

¹³² Rozhodnutí ESLP ve věci Ferrari proti Itálii, ze dne 27. července 1999, číslo stížnosti 33440/96, § 19 – 22. Podobně srv. rozhodnutí ESLP ve věci Bottazzi proti Itálii, ze dne 28.

je přetíženost systému jen nárazová, například je-li spojena se skutečností, kterou daný stát nemohl objektivně předvídat a činí kroky k nápravě, nebo jedná-li se jen o krátkodobý problém jako v případě Foti proti Itálii, kdy byly soudy na regionální úrovni dočasně zahlceny vlivem pouličních nepokojů a z toho plynoucího nárůstu trestní agendy.¹³³

5.5 Význam řízení pro stěžovatele

Smysl tohoto kritéria je dán faktem, že různá řízení mohou mít různý stupeň závažnosti podle toho, o jakých právech a povinnostech je v nich jednáno, respektive jak závažný dopad může mít prodlení na život stěžovatele. Můžeme říci, že zvláštní důraz je kladen na délku trestního řízení vzhledem k důsledkům pro stěžovatele, kdy již samotný fakt trestního stíhání může mít negativní dopad na pověst ve společnosti či postavení v zaměstnání.¹³⁴ Zvláště je dle ESLP nutné přísněji nahlížet na délku řízení, je-li obviněný ve vazbě,¹³⁵ nebo v případě, že se jedná o mladistvého.¹³⁶

Tak v již zmiňovaném rozsudku ESLP ve věci Bunkate proti Nizozemsku byla konstatována nepřiměřená délka řízení, i když řízení trvalo 2 a půl roku u tří instancí, když soud vzal v potaz neodůvodněné průtahy mezi úkony a právě to, že se jedná o trestní věc. Že se kritéria při hodnocení mohou různě prolínat, lze vidět na kontrastu s rozsudkem ve věci Bordikov proti Rusku, kde byla délka trestního řízení více než osmiletá, a přesto byla ESLP uznána jako přiměřená, protože při hodnocení ESLP převážilo kritérium složitosti věci.¹³⁷

července 1999, stížnost č. 34884/97, § 22 (dostupné z databáze HUDOC). Problém s délkou řízení však přetrvával nadále, viz < <https://www.reuters.com/article/us-italy-justice/insight-overloaded-justice-system-ties-italy-in-knots-idUSBRE83409E20120405>>.

¹³³ Rozhodnutí ESLP ve věci Foti a ostatní proti Itálii, ze dne 10. prosince 1982, č. stížností 7604/76, 7119/76, 7781/77, 7913/77 (dostupné z databáze HUDOC).

¹³⁴ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání, Praha: Orac, 2002, s. 140 – 142. K tomu srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Baggeta proti Itálii, ze dne 25. června 1987, číslo stížnosti 10256/83 (dostupné z databáze HUDOC).

¹³⁵ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Süveges proti Maďarsku, ze dne 5. února 2016, číslo stížnosti 50255/12, § 121 (dostupné z databáze HUDOC).

¹³⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci Assenov proti Bulharsku, ze dne 28. října 1998, číslo stížnosti 24760/94, § 157 (dostupné z databáze HUDOC).

¹³⁷ Rozhodnutí ESLP ve věci Bordikov proti Rusku, ze dne 8. října 2009, číslo stížnosti 921/03, § 99 – 106 (dostupné z databáze HUDOC).

K věcně privilegovaným řízením můžeme zařadit také řízení ve věcech péče o nezletilé.¹³⁸ V případě Kříž proti České republice konstatoval, že „případy týkající se péče o dítě je tedy nezbytně nutné projednávat ve vší rychlosti a průtahy v některé fázi řízení lze tolerovat pouze za podmínky, že celková doba řízení nebude nepřiměřená.“¹³⁹ I zde je však dle ESLP nutné přihlížet k ostatním okolnostem případu, jako například v případě Zavřel proti České republice, v němž došlo k průtahu při rozhodování o stěžovatelově návrhu na změnu úpravy styku s nezletilým. ESLP judikoval, že návrh, ve kterém jde pouze o částečnou změnu podmínek práva na styk s dítětem, nelze svou závažností srovnávat s návrhem na řízení, ve kterém by byl teprve konstituován samotný výkon tohoto práva.¹⁴⁰

Další řízení vyžadující zvýšenou pozornost jsou řízení týkající se sociálního zabezpečení, finančního zajištění v důchodovém věku, či pracovněprávní spory. V případě Jírů proti České republice byl stěžovateli ukončen pracovní poměr, načež se domáhal svých práv v řízení o neplatnosti výpovědi a na jeho výsledku závislém řízení o náhradě mzdy, přičemž trvaly 5 let a 10 měsíců a 7 let. ESLP podotkl, že pracovněprávním sporům je třeba věnovat zvláštní pozornost, a to zejména, jedná-li se v nich o vyplacení či náhradu mzdy.¹⁴¹ V řízení navíc shledal chyby v postupu státních orgánů, kdy byly rušeny rozsudky z důvodu četných vad, či neodůvodněné průtahy mezi jednotlivými úkony, a proto zhodnotil délku obou řízení jako nepřiměřenou.

¹³⁸ TYMOFEYEVA, Alla. Vliv judikatury ESLP na právní úpravu délky řízení v České republice, Rusku a na Ukrajině. *Jurisprudence*, 2015, č. 5, s. 20.

¹³⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Kříž proti České republice, ze dne 9. ledna 2007, číslo stížnosti 26634/03, § 72 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁴⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci Zavřel proti České republice, ze dne 18. ledna 2007, číslo stížnosti 14044/05, § 62 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁴¹ Zde odkázal ESLP na rozhodnutí ve věci Ruotolo proti Itálii, ze dne 27. února 1992, číslo stížnosti 12460/86, § 17 (dostupné z databáze HUDOC).

6 Nepřiměřená délka řízení v judikatuře ÚS

6.1 Kritéria hodnocení nepřiměřené délky řízení

Úmluva je jako ratifikovaná a vyhlášená mezinárodní smlouva o lidských právech a základních svobodách na základě nálezů Ústavního soudu součástí ústavního pořádku, resp. Ústavní soud ji jako součást ústavního pořádku označil.¹⁴² Ústavní soud tedy běžně používá Úmluvu jako kritérium přezkumu v řízení o ústavních stížnostech. Tak i přístup Ústavního soudu k problematice nepřiměřené délky řízení co do posuzovaných okolností je do značné míry podobný přístupu ESLP.¹⁴³ Ve svých nálezech opakovaně zmiňuje kritéria vytvořená judikaturou ESLP, přičemž odkazuje i na jeho konkrétní rozhodnutí. V jednom z mnoha takových nálezů, sp. zn. I. ÚS 1822/14, se Ústavní soud vyjádřil, že délku řízení je třeba hodnotit ve světle konkrétních okolností případu, s přihlédnutím ke složitosti věci, chování stěžovatele, postupu státních orgánů a významu řízení pro stěžovatele, což odpovídá přístupu ESLP.¹⁴⁴

Vojtěch Šimíček ve svém článku tvrdí, že je důležité oddělovat případy, kdy je řízení pomalé a neúčinné, od řízení, které trvá dlouho z důvodu složitosti případu.¹⁴⁵ S tím koresponduje i nález Ústavního soudu, který stanoví, že přestože je složitost věci nutno brát v potaz, omluvou pro nepřiměřenou délku řízení může být jen v případech, kdy příslušné orgány vykonávaly řádně svou činnost. Nečinnost či neefektivní konání orgánů státu nelze odůvodnit složitostí věci, a nemůže být přičítána k tíži stěžovatele.¹⁴⁶

Souladně s ESLP posuzuje Ústavní soud také přispění stěžovatele k délce řízení, kdy hodnotí, zda zavinění průtahů spočívá pouze na straně státní moci,

¹⁴² Nález Pl. ÚS 36/01, ze dne 25. června 2002. Viz WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 17. Polemický názor o mezinárodních lidskoprávních smlouvách jako součástí ústavního pořádku viz KÜHN, Zdeněk; KYSELA, Jan. Je Ústavou vždy to, co Ústavní soud řekne, že Ústava je? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2002, č. 3, s. 199 – 115.

¹⁴³ LOBOTKA, Andrej. *Kritérium významu předmětu řízení při posuzování přiměřenosti délky konkursního řízení* [online]. Bulletin advokacie.cz, 25. února 2019 [cit. 3. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/kriterium-vyznamu-predmetu-rizeni-pri-posuzovani-primerenosti-delky-konkursniho-rizeni?browser=mobi>>.

¹⁴⁴ Nález ÚS ze 9. dubna 2015, sp. zn. I. ÚS 1822/14, § 30. Stejně srv. např. nálezy IV. ÚS 1918/08, IV. ÚS 247/98, II. ÚS 71/99 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁴⁵ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústavněprávní aspekty průtahů v řízení před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 17.

¹⁴⁶ Nález ÚS ze dne 19. ledna 2005, sp. zn. I. ÚS 641/04 (dostupné z databáze Nalus.cz).

nebo jsou vyvolávány také jednáním účastníků řízení či stěžovatelem samotným.¹⁴⁷ Na druhou stranu Ústavní soud vyjadřuje názor, podle kterého jednání jiných účastníků řízení než stěžovatele, typicky protistrany, nemůže jít k tíži stěžovatele, přičemž státní orgány jsou povinny v tomto směru povinny činit aktivní kroky k ochraně práv stěžovatele.¹⁴⁸ Je-li však příčinou postup státních orgánů, nezáleží na tom, zda jsou způsobeny nevhodnou organizací soudní soustavy, přílišným zatížením soudů, složitostí právní úpravy, nebo jen subjektivními faktory jako je liknavost soudce. Žádný z těchto faktorů nemůže státní orgány zprostit odpovědnosti za nepřiměřenou délku řízení.¹⁴⁹ Ostatně Ústavní soud podotýká, že „z hlediska jednotlivce není rozhodující, jaké příčiny vedly ke stavu, že o jeho věci není rozhodováno dostatečně rychle.“¹⁵⁰

Konečně stejně jako ESLP, i Ústavní soud co do významu předmětu řízení pro stěžovatele bere v potaz zejména trestní věci, věci péče o nezletilé, věci osobního stavu, spory plynoucí z pracovního práva, věci dotýkající se zdraví, či takové věci, u nichž by prodlení bylo vzhledem k věku či zdravotnímu stavu účastníka zvláště problematické.¹⁵¹ To zohlednil Ústavní soud v nedávném nálezu týkající se průtahů ve sporu o úhradu léčebného konopí mezi stěžovatelkou a zdravotní pojišťovnou, kde vzal v potaz vážný zdravotní stav stěžovatelky, a vyjádřil, že v obdobných případech je třeba klást na požadavek délky řízení zvláštní důraz, neboť spravedlnost která přijde pozdě, znamená totéž, co spravedlnost odmítnutá.¹⁵²

Jelikož v těchto základních aspektech se Ústavní soud nikterak výrazně neodklouje od judikatury ESLP, bude dále zmíněn přístup k Ústavnímu soudu k některým konkrétním problémům vznikajících při řešení stížností vztahujících se k délce řízení.

¹⁴⁷ Stanovisko pléna Ústavního soudu. sp. zn. Pl. ÚS – st. 6/98, ze dne 17. února 1998 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁴⁸ Nález ÚS ze dne 9. dubna 2015, sp. zn. I. ÚS 1822/14 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁴⁹ Nález ÚS ze dne 16. ledna 2004, sp. zn. I. ÚS 604/03 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁵⁰ Nález ÚS ze dne 5. října 2011, sp. zn. 1531/11 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁵¹ LOBOTKA, Andrej. *Kritérium významu předmětu řízení při posuzování přiměřenosti délky konkursního řízení* [online]. Bulletin advokacie.cz, 25. února 2019 [cit. 3. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/kriterium-vyznamu-predmetu-rizeni-pri-posuzovani-primerenosti-delky-konkursniho-rizeni?browser=mobi>>.

¹⁵² Nález ÚS ze dne 29. ledna 2019, sp. zn. IV. ÚS 3892/18 (dostupné z databáze Nalus.cz)..

6.2 Řešení ústavních stížností proti nepřiměřené délce řízení

V případech ústavních stížností proti zásahům do práva na projednání věci bez zbytečných průtahů lze vysledovat dvojí dělení nálezů Ústavního soudu, a to podle toho, zda bylo řízení již pravomocně ukončeno, nebo zda dosud probíhá.¹⁵³ Jedná-li se o stížnost podanou v probíhajícím řízení, podmiňuje Ústavní soud v souladu se zákonem o ústavním soudu¹⁵⁴ přípustnost takovéto ústavní stížnosti předchozí snahou stěžovatele vyřešit průtahy podáním návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu.¹⁵⁵

Shledá-li Ústavní soud takovou stížnost opodstatněnou, bude situaci řešit podle charakteru vhodného napravení průtahu. Tak například v případě stěžovatele, který podal k obecnému soudu návrh na přezkoumání zákonnosti zadržení a zbavení osobní svobody policií, rozhodl Ústavní soud o nepřijatelnosti procesní nečinnosti soudu v trvání 5 měsíců od podání návrhu, přičemž ve výroku rozhodnutí zakázal obecnému soudu pokračovat v průtazích.¹⁵⁶ V rozhodování o stížnosti proti 9 měsíců trvající nečinnosti správního orgánu ve věci žádosti o přiznání starobního důchodu přikázal orgánu, aby neprodleně ve věci jednal.¹⁵⁷ V těchto případech se jedná jen o jinak formulovanou, ale obsahově stejnou povinnost. V případech, kde je to vhodné, však může Ústavní soud uložit i povinnost obnovit stav před porušením práva.¹⁵⁸

Zatímco tedy ústavní stížnost podaná za probíhajícího řízení směřuje k zamezení prodlevám a urychlení vydání meritorního rozhodnutí, stížnost podaná po pravomocném rozhodnutí ve věci míří spíše na nepřiměřenou délku řízení jako celek a ke zrušení napadených rozhodnutí. Nicméně ne vždy, když dojde k nepřiměřeným průtahům v řízení, musí tyto důvody vést ke zrušení rozhodnutí Ústavním soudem. Nepřiměřené průtahy musí mít určitou míru

¹⁵³ Nález ÚS ze dne 13. května 2010, sp. zn. III. ÚS 2979/09 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁵⁴ § 72 odst. 1 písm. a), odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁵ Srv. § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů. Nález ÚS ze dne 7. srpna 2007, sp. zn. IV. ÚS 391/07 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁵⁶ Nález ÚS ze dne 11. prosince 2017, sp. zn. I. ÚS 313/97 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁵⁷ Nález ÚS ze dne 4. července 2001, sp. zn. II. ÚS 225/01 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁵⁸ Nález ÚS ze dne 7. srpna 2007, sp. zn. IV. ÚS 391/07 (dostupné z databáze Nalus.cz). Srv. § 83 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

dopadu do sféry základních práv stěžovatele. Dle Ústavního soudu je možné zrušit rozhodnutí napadené ústavní stížností, jen „*jestliže průtahy v řízení ovlivnily nedodržení dalších ústavních principů řádného procesu nebo aplikaci hmotných ústavních práv*“.¹⁵⁹ Nicméně jak se vyjádřil Ústavní soud ve svém nálezu IV. ÚS 628/03, kde stížnost ve výroku odmítl, tak i tam, kde nejsou dány důvody pro zrušení rozhodnutí, může Ústavní výslovně prohlásit, že délkou řízení bylo zaleženo do základních práv stěžovatele. Takový výrok pak podle soudu není pouhým akademickým konstatováním, ale může mít pro stěžovatele právní význam při domáhání se odškodnění.¹⁶⁰

6.3 Hranice přiměřené délky řízení

Přestože obecné numerické vyjádření přiměřené délky řízení se nezdá být možné a vzhledem k různosti projednávaných věcí ani vhodné, Ústavní soud se ojedinele pokusil určit jakousi základní výchozí hranici v trestním řízení. V nálezu sp. zn. II. ÚS 535/03 byl stěžovatel pravomocně odsouzen za trestný čin podvodu, přičemž celková délka řízení činila 8 let a 10 měsíců. Stěžovatel namítal, že v průběhu řízení docházelo k neodůvodněným průtahům, kdy po 7 měsících vazebního stíhání bylo první jednání ve věci nařízeno až po 4 letech. Odvolací soud zrušil rozsudek soudu 1. stupně, další rozsudek následoval po 2 letech. Rozsudek byl poté doručen stěžovateli až za další rok a půl.

I zde můžeme demonstrovat, jak se Ústavní soud zabýval jednotlivými kritérii plynoucími z judikatury ESLP. Stran složitosti věci shledal trestnou činnost sice rozsáhlou, avšak vzhledem k tomu, že byla páchána jednou osobou, a vzhledem k rozsáhlé dokumentaci trestné činnosti v obchodních smlouvách uzavíraných stěžovatelem, neshledal toto řízení neobvykle složitým oproti jiným případům podobného druhu. Navíc podotkl, že je nutno přihlídnout k tomu, že se stěžovatel již v přípravném řízení k činu doznal. Chování stěžovatele ohodnotil Ústavní soud tak, že sice přispěl k prodloužení řízení o celkem 17 měsíců absencemi ze zdravotních důvodů, kvůli čemuž bylo jednání před soudem odročováno, ale postup státních orgánů přispěl k délce řízení několikanásobně výrazněji. Zejména zdůraznil období mezi podáním obžaloby a konáním prvního hlavního líčení ve věci, které trvalo 33 měsíců bez

¹⁵⁹ Nález ÚS ze dne 16. října 1997, sp. zn. III. ÚS 355/97 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁶⁰ Nález ÚS ze dne 14. září 2004, sp. zn. IV. ÚS 628/03 (dostupné z databáze Nalus.cz).

jakéhokoliv přispění stěžovatele. Význam řízení pro stěžovatele byl pak jasně dán hrozícím odnětím svobody až do výše 12 let.

Ústavní soud po zhodnocení výše popsaných skutečností uznal, že věc nebyla projednána v přiměřené lhůtě. Doplnil, že požadavek přiměřené lhůty sice nelze vykládat paušálně, nicméně dobu trvání trestního řízení delší než 6 let lze tolerovat jen při přítomnosti zřejmých a významných důvodů pro její prodloužení, které však v tomto případě na základě výše hodnocených kritérií neshledal.¹⁶¹

6.4 Vliv nepřiměřené délky řízení v trestním řízení

V jednom ze svých nálezů se Ústavní soud vyjadřoval ke stížnosti směřující k porušení práva na projednání v přiměřené lhůtě ve spojení s porušením práva na osobní svobodu. Stěžovatel byl po trestním řízení v trvání 14 let odsouzen k souhrnnému trestu odnětí svobody ve výši 6 let a 6 měsíců pro trestné činy podvodu a maření úředního rozhodnutí. Stěžovatel v daném případě namítal, že extrémní délka trestního řízení měla být zohledněna buď v zastavení trestního stíhání, nebo alespoň při kvalifikaci skutku či ukládání trestu. Ústavní soud zde zdůraznil, že není oprávněn rozhodovat o vině a trestu, nicméně je oprávněn posoudit, zda rozhodnutími obecných soudů nedošlo k porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů jako integrální součásti práva na spravedlivý proces. V dané situaci je dle jeho názoru spolu s možným porušením práva na spravedlivý proces nutno posoudit dopad porušení do základních práv hmotněprávního charakteru, zejména práva na osobní svobodu.¹⁶² Je nutné posuzovat proporcionalitu zásahu do těchto základních práv stěžovatele v porovnání s veřejným zájmem, který je představován účelem trestu. V tomto případě soud dovodil, že trest odnětí svobody ve výši 6 a půl roku uložený 16 let po spáchání trestného činu je „čirou represí“, která není účelem trestu, a bylo tak porušeno právo stěžovatele na osobní svobodu.¹⁶³ Podobně ústavní soud vyjádřil, že „jde-li o uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, je třeba zkoumat, zda zásah do osobní svobody stěžovatele (čl. 8 odst. 2 Listiny), obecně ústavním

¹⁶¹ Nález ÚS ze dne 6. září 2006, sp. zn. II. ÚS 535/03 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁶² Srv. Čl. 8 odst. 1 a 2 Listiny.

¹⁶³ Nález ÚS ze dne 8. června 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09 (dostupné z databáze Nalus.cz).

pořádkem předvídaný, jev souvislosti s délkou řízení ještě proporcionálním zásahem či nikoliv.“¹⁶⁴

Ústavní soud v jiném nálezu poskytuje také návod, jak tento střet veřejného zájmu se základními právy jednotlivce posoudit ústavně konformním způsobem. Tak je třeba posuzovat faktory: do jaké míry byla nepřiměřená délka řízení způsobena orgány státu a účel trestu, jak jej vymezuje trestní zákon.¹⁶⁵ Účelem trestu je nezbytnost ochrany společnosti před pachatelem, nezbytnost trestu pro pachatele vzhledem k jeho výchově k řádnému životu a možná účinnost výchovného působení trestu na společnost. Po analýze těchto faktorů pak bude možné učinit závěr, zda jsou omezení jeho základních práv přiměřené k veřejnému zájmu.¹⁶⁶

Otázkou, která nebyla v rozhodování Ústavního soudu úplně jednoznačně vyřešena, je možnost zastavení trestního stíhání v důsledku nepřiměřené délky řízení. Podle některých nálezů Ústavního soudu je nutno vnímat úpravu zastavení trestního stíhání v trestním řádu jako taxativní a nelze ji překročit ani na základě interpretace souladné s Úmluvou. Podle Ústavního soudu plyne z čl. 13 Úmluvy povinnost státu zajistit alespoň stejné prostředky nápravy, jakých může dosáhnout stěžovatel u ESLP, tedy v tomto případě konstatování porušení práva a spravedlivého zadostiučinění. ESLP přitom podle Ústavního soudu ve své judikatuře nevyvodil povinnost státu reagovat na nepřiměřenou délku řízení zastavením trestního stíhání. Ústavní soud se dále odvolává na znění § 11 písm. j) trestního řádu,¹⁶⁷ podle kterého lze řízení zastavit, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, přičemž dovozoval, že taková možnost musí být dána mezinárodní smlouvou výslovně a nelze ji dovozovat soudní interpretací, přičemž taková možnost není v Úmluvě zakotvena. Na základě těchto skutečností Ústavní soud vyvodil závěr o nemožnosti zastavit trestní stíhání z důvodu porušení čl. 6 Úmluvy v souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení.¹⁶⁸

¹⁶⁴ Nález ÚS ze dne 12. dubna 2007, sp. zn. I. ÚS 603/06 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁶⁵ § 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁶ Nález ÚS ze dne 31. března 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁶⁷ § 11 písm. j) zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁸ Nález ÚS ze dne 12. ledna 2006, sp. zn. I. ÚS 41/03 a nález ÚS ze dne 1. prosince 2003, sp. zn. IV. ÚS 487/03 (dostupné z databáze Nalus.cz).

V pozdějších nálezech však Ústavní soud svůj postoj upravil, když konstatoval, že ESLP sice nevyvodil povinnost státu zastavit trestní stíhání či zmírnit trest v nepřiměřeně dlouhých řízeních, jelikož k tomu není ani oprávněn, nicméně pokud tak národní soud učiní a výslovně zdůvodní tento postup nepřiměřenou délkou řízení, je to ESLP považováno za dostatečnou nápravu porušeného práva.¹⁶⁹ Z toho podle ÚS vyplývá, že ústavně konformní interpretací trestních předpisů může být kompenzováno porušení práva na přiměřenou délku řízení obecnými soudy, které jsou povinny při ukládání trestu brát v potaz ústavní požadavek na proporcionalitu omezení osobní svobody.¹⁷⁰

Ústavní soud výslovně připouští aplikaci institutu zastavení trestního stíhání při nepřiměřené délce trestního řízení v nálezu sp. zn. I. ÚS 2859/09, nicméně odkazuje i na možnost využití dalších institutů, jako je mimořádné snížení trestu odnětí svobody. Tyto instituty označuje jako aplikovatelné z důvodu plynoucích z ústavního pořádku, kdy je třeba „ústavněprávní normy uplatňovat přímo v případě, že by mechanickým uplatněním podústavní normy bylo způsobeno porušení základního práva osoby před soudem stojící, a k dispozici má obecný soud i další prostředky.“¹⁷¹ Dle mého názoru je však vždy třeba brát v potaz názor vyjádřený v nálezu sp. zn. I. ÚS 603/06, kde je zastavení trestního stíhání akceptováno jako možný prostředek nápravy nepřiměřené délky řízení ze strany obecného soudu, avšak s ohledem na oprávněné zájmy poškozených a zachování důvěry společnosti v soudní systém by se měl aplikovat jen ve výjimečných krajních případech.¹⁷²

6.5 Přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou průtahy v řízení

Poskytnutí kompenzace za nemajetkovou újmu v případech nepřiměřené délky soudního řízení je upraveno v zákoně o odpovědnosti státu za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním

¹⁶⁹ Srv. Rozhodnutí ESLP ve věci Eckle proti Německu, ze dne 15. října 1982, číslo stížnosti 8130/78 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁷⁰ Nález pléna ÚS ze dne 6. prosince 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1305/09 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁷¹ Nález ÚS ze dne 8. června 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09 (dostupné z databáze Nalus.cz).

¹⁷² Nález ÚS ze dne 31. května 2006, sp. zn. I. ÚS 603/06 (dostupné z databáze Nalus.cz).

postupem.¹⁷³ Začlenění odškodnění za nemajetkovou újmu v případech nepřiměřené délky řízení do tohoto zákona bylo důsledkem dlouhodobého tlaku ze strany ESLP, který vytýkal České republice neexistenci účinného prostředku nápravy v případech průtahů v řízeních.¹⁷⁴

Přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu se dle tohoto zákona poskytne bez ohledu na to, zda byla způsobena újma majetková, a to v penězích, jestliže by nebylo možné újmu nahradit jinak či pouhým samotným konstatováním porušení tohoto práva. Nejvyšší soud se k problému staví tak, že nesprávný úřední postup spočívající v porušení práva na projednání v přiměřené lhůtě zakládá vyvratitelnou právní domněnku o vzniku nemajetkové újmy, z čehož můžeme dovodit obrácení důkazního břemene v takových případech.¹⁷⁵ Navíc jinde dodává, že primárním odškodnění má být peněžní náhrada, přičemž o odškodnění pouhým konstatováním porušení práva lze uvažovat jen při zanedbatelné újmě poškozeného.¹⁷⁶

Kritéria pro posuzování výše zadostiučinění v zákoně přitom vycházejí z již zmiňovaných kritérií ESLP pro posuzování nepřiměřenosti délky řízení, které převzal i Ústavní soud, tedy jde o celkovou délku řízení, složitost řízení, jednání poškozeného, postup orgánů veřejné moci a význam předmětu řízení pro poškozeného.¹⁷⁷ Tento přístup převzal i Nejvyšší soud do svého stanoviska, kterým vymezil, jak výši odškodnění stanovovat.¹⁷⁸

Výši přiměřeného zadostiučinění se Ústavní soud zabýval v případě stěžovatele, který se před obecnými soudy domáhal odškodnění nemajetkové újmy způsobené řízením o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů

¹⁷³ § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁴ TYMOFEYEVA, Alla. Vliv judikatury ESLP na právní úpravu délky řízení v České republice, Rusku a na Ukrajině. *Jurisprudence*, 2015, roč. 24, č. 5, s. 21. K tomu srv. např. rozhodnutí ESLP ve věci Hartman proti České republice, ze dne 10. července 2003, číslo stížnosti 53341/99 (dostupné z databáze HUDOC).

¹⁷⁵ Rozsudek NS ze dne 23. září 2010, sp. zn. 30 Cdo 958/2009 (dostupné na <http://www.nsoud.cz/>). Podobně i rozhodnutí ESLP ve věci Apicella proti Itálii, ze dne 29. března 2006, číslo stížnosti 64890/01, § 43 (dostupné v databázi HUDOC).

¹⁷⁶ Rozsudek NS ze dne 4. listopadu 2010, sp. zn. 30 Cdo 763/2009 (dostupné na <http://www.nsoud.cz/>).

¹⁷⁷ § 31a zákona odst. 3 č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁸ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010 (dostupné na <http://www.nsoud.cz/>).

v délce 20 let. Obecné soudy stěžovateli přiznali zadostiučinění ve výši, kterou určily na základě kritérií plynoucích z výše zmiňovaného zákona a stanoviska Nejvyššího soudu. Ústavní soud nejprve uvedl, že není oprávněn vstupovat do hodnocení kritérií obecnými soudy, ledaže by jimi vyvozené závěry zasahovaly do základních ústavních práv, v tomto případě právem na spravedlivý proces a právem na náhradu škody způsobenou nesprávným úředním postupem.¹⁷⁹ Taková situace podle Ústavního soudu v tomto případě nastala, neboť rozsah náhrady újmy před obecnými soudy nesmí být jako celek menší, než jak je zaručen Listinou základních práv a svobod v čl. 36 odst. 3 Listiny, k čemuž v daném případě mohlo dojít. Ústavní soud zkritizoval formalistické použití kritérií obsažených v zákoně a stanovisku a určil, že obecné soudy jsou povinny při stanovení výše zadostiučinění přihlídnout ke všem relevantním okolnostem, kupříkladu v daném případě na mimořádnost období, ve kterém ke vzniku újmy došlo.¹⁸⁰

Kritéria daná zákonem a stanoviskem Nejvyššího soudu je tedy nutné považovat pouze za demonstrativní. Použijí-li obecné soudy při stanovení přiměřeného zadostiučinění pouze explicitní kritéria, aniž přihlídnou k ostatním okolnostem případu, poruší tím základní právo poškozeného dle čl. 36 odst. 1 Listiny.¹⁸¹

Povinnost obecných soudů zohledňovat všechny relevantní okolnosti zopakoval Ústavní soud také v nálezu I. ÚS 599/13, kde zkritizoval nedostatečné vysvětlení důvodů, pro které bylo stěžovatelce sníženo přiměřené zadostiučinění, a zdůraznil, že kritéria pro hodnocení dané zákonem a stanoviskem nesmí být aplikována příliš formalisticky. V daném případě totiž obecný soud snížení zdůvodnil pouze tím, že stěžovatelka během řízení podala ústavní stížnost, která byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná. Tento postup bez dalšího řádného odůvodnění, jak konkrétně toto chování stěžovatelky ovlivnilo délku řízení, může být podle Ústavního soudu vnímán jako projev libovůle, a absence řádného odůvodnění při určení výše

¹⁷⁹ Čl. 36 odst. 1 a odst. 3 Listiny. Podle nálezu ÚS ze dne 9. prosince 2010, sp. zn. III. ÚS 1320/10, „musí tento zásah být „extrémní,“ vymykající se smyslu právní úpravy.

¹⁸⁰ Ústavní soud měl na mysli v tomto případě zejména proměnlivost legislativy a kolísání cen nemovitostí v předmětném období.

¹⁸¹ Nález ÚS ze 12. května 2014, sp. zn. I. ÚS 4227/12 (dostupné v databázi Nalus.cz).

zadostiučinění může být zásahem do Listinou zaručeného práva na spravedlivý proces.¹⁸²

Vhodně shrnutý přístup k posuzování přiměřenosti zadostiučinění na základě zmiňovaného stanoviska Nejvyššího soudu je dle mého názoru nejlépe vystižen v nálezu III. ÚS 1320/10, kde je stanoveno, že se jedná se o „*důležité východisko, které však obecné soudy nižších stupňů nezbavuje povinnosti individuálního posouzení každého případu a v závislosti na něm stanovení adekvátního zadostiučinění, a to (eventuálně) i mimo rozpětí, jež stanovil Nejvyšší soud.*“¹⁸³

¹⁸² Nález ÚS ze dne 7. dubna 2015, sp. zn. I. ÚS 1599/14 (dostupné v databázi Nalus.cz).

¹⁸³ Nález ÚS ze dne 9. prosince 2010, sp. zn. III. ÚS 1320/10 (dostupné v databázi Nalus.cz).

7 K příčinám a možným řešením nepřiměřené délky řízení

Příčiny nepřiměřené délky řízení je možné spatřovat ve více aspektech. Vezmeme-li v úvahu hodnotící kritéria, která používá ESLP i Ústavní soud, zjistíme, že z nich lze některé důležité příčiny vysledovat, ať už to jsou příčiny ze strany účastníků řízení, postupu soudů, nebo složitosti řešené věci. Procesní chování účastníků a postup soudu lze přitom do značné míry vylepšovat úpravou procesních předpisů. Velká část problémů však může vycházet ze špatné organizace soudnictví a personálního a finančního podhodnocení soudů, důsledkem čehož je přetížená justice.

Co do organizace soudnictví, bylo již mnohokrát nastoleno možné zrušení vrchních soudů, které by mohlo vést k zefektivnění a zrychlení řízení. Alespoň tak se vyjadřoval Pavel Rychetský s tím, že zjednodušením systému by odpadlo množství námitek o věcnou příslušnost soudů, jejichž řešení řízení prodlužuje.¹⁸⁴ Domnívám se, že tento problém by se dal řešit spíše vhodnou úpravou procesních předpisů. Při zachování dvojinstančnosti řízení by pravděpodobně došlo pouze k přenesení agendy na okresní soudy, a soudy krajské jako soudy odvolací, přičemž by to možná mohlo vést k finančním úsporám, ale v rychlosti řízení by se to zásadně neprojevila, neboť dané množství agendy nezmizí, pouze bude přemístěno.

Často zmiňovanou příčinou pomalé justice je nedostatek soudců, resp. soudního personálu. V roce 2016 měla Česká republika v průměru 28 profesionálních soudců na 100 000 obyvatel, což představuje nadprůměrný výsledek ve srovnání s ostatními členskými státy Rady Evropy.¹⁸⁵ Nicméně tento fakt neodráží různost organizace soudnictví v jednotlivých zemích, takže má jen omezenou výpovědní hodnotu.¹⁸⁶ Logicky se nabízí činit kroky ke zvýšení počtu soudců, ale je třeba se zamyslet i nad kvalitou jejich

¹⁸⁴ DRCHAL, Václav. *Soudy v pohybu: Zmizí vrchní, či okresní?* [online]. Lidovky.cz, 21. srpna 2010 [cit. 15. března 2019]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/noviny/soudy-v-pohybu-zmizi-vrchni-ci-okresni.A100821_000014_in_noviny_sko>.

¹⁸⁵ *European Judicial Systems: Efficiency and quality of justice.* [online]. Coe.int, 2018 [cit. 16. března 2019] Dostupné na <<https://rm.coe.int/rapport-avec-couv-18-09-2018-en/16808def9c>>.

¹⁸⁶ Z vnitrostátních statistik však vyplývá, že délka civilního řízení má pozitivní klesající tendenci. Viz LOBOTKA, Andrej. *Průměrná délka civilního řízení v roce 2017* [online]. Mapaprutahu.cz, 25. června 2018 [cit. 16. března 2019]. Dostupné na <<https://www.mapaprutahu.cz/blog/prumerna-delka-civilnich-rizeni-v-roce-2017>>.

rozhodování. Jestliže by na prvním stupni působili ti nejkvalitnější ze soudců, vedlo by to k preciznějším rozhodováním a omezení nutnosti zásahů odvolacích soudů.

Kromě navyšování počtu soudců a zlepšování materiálního zabezpečení justice může přispět ke zrychlení i rozvoj alternativních metod řešení sporů. K tomu náleží i využívání rozhodčího řízení, přičemž v praxi soudů lze vysledovat pozitivní trend (alespoň z hlediska zatížení soudů), kdy extenzivně vykládají arbitrabilitu sporů a rozšiřují možnost uzavírání platných rozhodčích doložek.¹⁸⁷

Zásadní příčinou pro pomalé rozhodování soudů je nepochybně samotné množství návrhů, kterými se soud musí zabývat. Pavel Holländer vidí důvod v enormním množství předpisů, které upravují lidské životy do posledních detailů. Vývoj společnosti se podle něj posunul ze situace, kde mnohé „banality“ byly řešeny mimosoudními autoritami jako je například starosta či kněz, do situace, kdy je běžnou normou řešit z objektivního hlediska marginální spory soudní cestou.¹⁸⁸ V této souvislosti je možné zmínit zajímavý francouzský institut soudce neprofesionála, který mohl zejména v civilních věcech rozhodovat například o sporech z kupních smluv, smluv o dílo, vydání věci, schválení smíru a dalších věcech, to vše do určité majetkové hodnoty. Soudce neprofesionál musel mít určité zákonem dané zkušenosti s právní profesí, nicméně proces jmenování nebyl ve srovnání s nároky na profesionálního soudce srovnatelný. Soudce neprofesionál byl jmenován na určitou omezenou dobu bez možnosti dalšího jmenování, přičemž byl finančně odměňován podle množství vykonané práce a měl možnost vykonávat jinou pracovní činnost. Je legitimní namítat, že úroveň rozhodování a porozumění platnému právu nemusí dosahovat kvalit profesionálního soudce, na druhou stranu výhodou může být osobnější přístup k účastníkům.¹⁸⁹ Myslím si, že podobná řešení mohou zefektivnit proces domáhání se práva a představují

¹⁸⁷ HORÁK, Pavel. Objektivní arbitrabilita – možnosti rozhodčího řízení. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 9, str. 23 a násl.

¹⁸⁸ KUBÍK, Pavol. *P. Holländer: Sudcov nemožno trestat' za rozsudky*. *Etrend.sk*, 8. Zář 2009 [cit. 17. března 2019]. Dostupné na <https://www.etrnd.sk/ekonomika/mozno-zijeme-v-50-rokoch-8.html>.

¹⁸⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. „Jugé de proximité“ a jeho zakotvení ve francouzském justičním systému. *Soudce*, 2009, č. 4, s. 32.

jeden z možných kroků, avšak je důležité stále myslet na to, že rychlá spravedlnost neznamena dobrou spravedlnost.

Příspěvek k zlepšení situace by mohly některé návrhy vyplývající z věcného záměru civilního soudního řádu. Tento dopad by mohla mít v záměru navrhovaná změna koncentrace. Stávající koncepci koncentrace, kdy soud nemá přihlížet k jakémukoli opožděnému přednesu či důkaznímu návrhu, by nahradila koncentrace soudcovská, kdy by soud neměl přihlížet jen k takovým opožděným důkazním návrhům, které způsobují průtahy v řízení.¹⁹⁰ Na první pohled tento přístup může působit tak, že zrušení pevné koncentrační hranice řízení naopak prodlouží. Dle názoru autorů věcného záměru však v současné době soudci koncentrační hranici záměrně obcházejí například vynecháním poučení stran, či přerušením jednání namísto odročení, chtějí-li objasnit pravdivý skutkový stav. Větší volnost v tomto směru by tak mohla soudcům otevřít snadnější cestu k objasnění skutkového stavu a v konečném důsledku i ke zrychlení řízení.¹⁹¹

Ohledně možných pozitivních důsledků působí jistě návrhy týkající se odvolání, aby po zrušení rozsudku soudu prvního stupně rozhodoval ve věci samé odvolací soud. Soudu I. stupně by věc vracel pouze tehdy, když by se vyřešení případu odvolacím soudem jevílo jako podstatně delší a nákladnější.¹⁹² Tento postup by spolu s výše zmiňovaným kvalitním obsazením soudu prvního stupně výrazně mohl výrazně přispět k zmírnění průtahů vznikajících opakovaným přesouváním sporu z instance na instanci.

Věcný záměr nového civilního soudního řádu mimo jiné přináší k urychlení civilního řízení také dvě ustanovení inspirovaná rakouským civilním právem. Dává soudu možnost odmítnout provést důkazní prostředky, „nelze li po pečlivém zvážení všech okolností důvodně pochybnosti o tom, že důkazní návrh má pouze řízení protahovat, a provedení důkazu by způsobilo podstatné průtahy v řízení.“ Druhým bodem je možnost uložení pořádkové

¹⁹⁰ *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Justice.cz [cit. 14. března 2019]. Dostupné na <<https://crs.justice.cz/>>. Body 146 – 150.

¹⁹¹ LAVICKÝ, Petr a kol. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153.

¹⁹² *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Justice.cz [cit. 14. března 2019]. Dostupné na <<https://crs.justice.cz/>>. Bod 336.

pokuty dovolateli či jeho advokátovi, bude-li dovolání podáno za účelem průtahu věci.¹⁹³

Co se týče trestního procesu, klesající podíl jednoduché kriminality a naopak stoupající nápad složité kriminality hospodářské a kybernetické, může i do budoucna soudům působit problémy. Složitá situace bývá zejména v oblasti dokazování, kupříkladu je-li třeba získat elektronický důkaz, který je uložen na serveru v jiném státě. V takovém případě je v současné době nutné koordinovat svůj postup s orgány jiného státu, přičemž získání důkazu bývá podmíněno určitou formou souhlasu daného státu. Získání důkazu se tak protahuje, přičemž není-li důkaz získán rychle, vzhledem ke svému dočasnému charakteru již nemusí být později dostupný. To může mít neblahý dopad na důkazní situaci a promítnout se do délky řízení. V tomto směru může pomoci úprava snadnějšího vydávání elektronických důkazů, která by mohla podstatně zkrátit čas k jejich získání.¹⁹⁴

Paradoxní je, že délka řízení před samotným Evropským soudem pro lidská práva je také dlouhodobě nepřiměřená. Bohužel, táhne-li se řízení, ve kterém je jednáno o základních lidských právech několik let, může docházet k situacím, kdy ochrana poskytnutá těmto právům přijde příliš pozdě, čímž je narušena v podstatě základní funkce ESLP, tedy poskytovat rychlou a účinnou reakci na porušování lidských práv v členských státech.¹⁹⁵

Délka řízení před ESLP je ovlivňována jednak tím, že ESLP je poslední instancí svého druhu, takže rozsah spisů je velmi obsáhlý a některé případy velmi složité. K tomu přistupuje systém řízení před ESLP, kdy stížnosti, které nejsou jednoznačně nepřijatelné, se předkládají k vyjádření vládě členského

¹⁹³ Body 182 a 347 tamtéž.

¹⁹⁴ KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Revoluční změna: Jourová navrhuje zrychlit vydávání e-důkazů*. Lidovky.cz, 28. března 2019 [cit. 28. března 2019]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/revolucni-zmena-jourova-navrhuje-zrychlit-vydavani-e-dukazu.A190324_172536_ln_byznys_pravo_ssu>.

¹⁹⁵ GREER, Steven. What's wrong with European convention on Human Rights? *Human Rights Quarterly*, 2008, č. 3, s 687. Srv. například rozhodnutí ESLP ve věci Dostupné z databáze Jstor. Statistika za rok 2018 dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2018_ENG.pdf>.

státu, na jejíž vyjádření může reagovat stěžovatel a poté opět zpětně vláda. Svou roli může hrát také personální podhodnocení ESLP.¹⁹⁶

Přestože ESLP velkou většinu (přes 90 %) stížností odmítal pro zjevnou nepřijatelnost podle kritérií daných v Úmluvě, od r. 2010 přibýlo na základě protokolu č. 14 kritérium podstatné újmy pro posuzování přijatelnosti stížností. Podle tohoto kritéria má ESLP prohlásit za nepřijatelnou každou stížnost, která byla řádně posouzena vnitrostátním soudem a při které stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, ledaže dodržování lidských práv zaručených Úmluvou vyžaduje přezkoumání stížnosti.¹⁹⁷

Souhlasím s legitimní námitkou, zda je možné porušení základních lidských práv považovat za nepodstatné, a zda nemůže být odmítání takových stížností za účelem zefektivnění ESLP porušením práva jednotlivce na přístup k mezinárodní spravedlnosti, neboť práva jednotlivce tak v určitých případech nemusí být ochráněna na vnitrostátní ani mezinárodní úrovni.¹⁹⁸ Navíc v daném případě hrozí tendence k postupnému zvyšování hranice kritéria nepodstatné újmy ze strany ESLP z důvodu snah o snížení přetížení soudu. Z interpretace dosavadních statistik plyne, že se kritérium podstatné újmy výrazněji neprojeví v urychlení vyřizování stížností. Tento fakt může částečně plynout z toho, že na základě zmiňované výjimky musí ESLP kromě podstatnosti újmy přezkoumávat, zda dodržování lidských práv zaručených Úmluvou vyžaduje přezkoumání stížnosti, takže se musí spíše zabývat velmi podrobně. Výsledný efekt tak může být opačný, než bylo zamýšleno.¹⁹⁹

I přes problematičnost dopadu však již probíhá proces ratifikace u protokolu č. 15, který by umožnil odmítnout stížnost jen na základě

¹⁹⁶ NEJEDLÝ, Josef. Kritérium podstatné újmy: krok správným směrem? In BOBEK, Michal; KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan (eds). *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 252 – 255.

¹⁹⁷ Protokol č. 14 z 27. května 2009, dostupné na https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_CES.pdf. Kromě kritéria podstatné újmy byl také zaveden institut samosoudce či zjednodušená procedura v opakujících se případech založených na téže systémové vadě.

¹⁹⁸ „*Significant disadvantage criteria sits uncomfortably with the principle of access of individuals to international justice*“. GERARDS, Janneke H; GLAS, Lize R. Access to justice in the European convention on Human Rights system. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017, č. 1, s. 19 – 21. Dostupné na <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0924051917693988>.

¹⁹⁹ SHELTON, Dinah. Significantly Disadvantaged? Shrinking access to the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review*, 2016, č. 16, s. 318 – 319. Dostupné na <https://academic.oup.com/hrlr/article/16/2/303/2356200#38911479>.

nepodstatnosti újmy, bez ohledu na podmínku dodržování lidských práv zaručených Úmluvou a řádné posouzení vnitrostátním soudem.²⁰⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že přístupů ke zkracování délky řízení je v současné době více, přičemž nelze říct, kterou cestou je nejlepší se vydat. Osobně se domnívám, že nejvhodnější je cesta podpory alternativních způsobů rozhodování sporů a zjednodušování procesních postupů. Vzhledem k množství podávaných návrhů jsou však určitá omezení přístupu k soudu nevyhnutelná, přičemž je třeba hledat taková řešení, při kterých práva jednotlivců utrpí co nejméně.

²⁰⁰ KMEC, Jiří. Další aktuality ze Štrasburku: protokol č. 16 vstoupil v účinnost. *Soudní rozhledy*, 2018, č. 10, s. 341.

8 Závěr

Cílem práce byla analýza judikatorního přístupu Evropského soudu pro lidská práva a Ústavního soudu České republiky k nepřiměřené délce soudního řízení, jakožto významnému faktoru, který ovlivňuje důvěru jednotlivce ve fungování právního státu.

V úvodu práce byl rozebrán samotný pojem spravedlnosti, který ovlivňuje následně probíraný pojem práva na spravedlivý proces. Ukázalo se, že právo spravedlivý proces je možno definovat více způsoby, nejdůležitější je však podstata tohoto práva spočívající v poskytování možností ochrany hmotným právům. Právo na spravedlivý proces je tak vázáno na uplatňování jiných práv, respektive samo o sobě by nemělo valného smyslu. Na druhou stranu, bez existence spravedlivého procesu by byla ochrana hmotných práv pouhou iluzí.

Právo na spravedlivý proces je v Evropské úmluvě o lidských právech a základních svobodách zakotveno v čl. 6, česká úprava se soustřeďuje zejména do hlavy páté Listiny základních práv a svobod nazvané právo na soudní a jinou ochranu. Toto zakotvení však vytváří pouze jakýsi základní opěrný bod, okolo něhož je judikatorně dotvářen celý obsah práva na spravedlivý proces. Jak plyne z kapitol věnujícím se právu na spravedlivý proces v těchto předpisech, na svých okrajích může být toto právo do určité míry neostře vymezeno, nicméně judikatorní tendence směřují spíše k jeho rozšiřování než ke zkracování již zavedeného obsahového standardu tohoto základního práva. Z rozboru jednotlivých složek práva na spravedlivý proces vyplývá, že aplikační záběr Listiny práv a svobod je širší, jelikož se vztahuje ke všem orgánům veřejné moci. V Evropské úmluvě o ochraně základních práv a svobod je omezen na rozhodování orgánů o trestních obviněních a o civilních právech a závazcích. Nicméně právě zde je vidět výsledek judikatorní činnosti Evropského soudu pro lidská práva, který tento rozsah svou interpretací rozšiřuje. Právo na projednání věci v přiměřené lhůtě je nutno vnímat v kontextu práva na spravedlivý proces tak, aby na úkor rychlosti řízení nebyla poškozena ostatní dílčí práva plynoucí z práva na spravedlivý proces či jiná základní práva.

Součástí práva na spravedlivý proces v těchto předpisech je i na právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, respektive právo na projednání věci bez zbytečných průtahů. Přestože jsou formulovány odlišně, z práce plyne, že interpretace těchto práv v judikatuře Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva je velmi podobná. Oba tyto soudní orgány ve své rozhodovací praxi nevymezují délku řízení numerickými údaji, nicméně přihlíží k široké škále hodnotících kritérií, kterou aplikují na jednotlivé řešené případy. Mezi tyto kritéria, podle kterých soudy určují, zda byla délka řízení přiměřená, patří složitost věci, chování stěžovatele, postup státních orgánů a to, co je pro stěžovatele v řízení v sázce. Jak plyne z popisované judikatury, nelze říci, které kritérium je nejpodstatnější, protože nepřiměřená délka řízení může být dána více příčinami najednou. Tak ve zdánlivě podobných případech dochází k jinému posouzení, neboť soud musí tyto kritéria hodnotit komplexně. Lze však vyvodit, že požadavky na postup státních orgánů jsou přísnější, když z judikatury plyne, že ani objektivní příčiny průtahů nemusí stát zprostit odpovědnosti za nepřiměřenou délku řízení. Na konkrétnějších rozborech některých judikátů bylo snahou demonstrovat, jak konkrétně soudní orgán v dané věci kritéria hodnotil.

Můžeme říci, že Ústavní soud v podstatě převzal tyto základní kritéria od Evropského soudu pro lidská práva. Ve všech rozhodnutích Ústavního soudu, která jsem v průběhu psaní této práce studoval, se bez výjimky objevovaly v menší či větší míře odkazy na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva. Lze tvrdit, že v tomto ohledu se Ústavní soud snaží o maximálně souladnou interpretaci s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Ostatně, jak je v práci zmíněno, Ústavní soud samotný postavil svým nálezem ve věci tzv. Euronovely Evropskou úmluvu o lidských právech a základních svobodách na roveň českému ústavnímu pořádku. V práci je také zmíněno, jak Ústavní soud ovlivňuje právní řešení situací, které úzce souvisí s právem na projednání věci bez zbytečných průtahů, ať už jde o vliv nepřiměřeně dlouhého řízení na výměru trestu či výši následného zadostiučinění, kdy svým vlivem usměrňuje příliš restriktivní přístup soudů obecných.

Poslední kapitola této práce je věnována nástinu možných řešení příčin nepřiměřené délky řízení, zejména s přihlédnutím k aktuálním snahám nebo snahám z nedávné doby. Vzhledem k zatížení soudů je hledání těchto cest

naprostou nutností, nicméně jejich účinnost prokáže vždy až použití v praxi. Domnívám se, že by se však nikdy nemělo zapomínat na fakt, že rychlost soudního řízení by neměla být na újmu spravedlnosti, neboť spravedlnost rychlá se může rovnat spravedlností odepřené.

9 Resumé

The right to be heard within a reasonable time is important element of right to a fair trial, which is expressed in the European Convention of Human Rights and in the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. The goal of this thesis was to analyse this right by describing legal regulations and comparing case law of European Court of Human Rights and Czech Constitutional Court.

Right to a fair trial is regulated in article 6 of Convention and in the chapter 5 of Charter. It consists of another particular rights. These particular rights may not be necessarily mentioned explicitly, because content of right to a fair trial is significantly influenced by case-law. If we compare right to a fair trial in the Convention and in the Charter, most of particular procedural rights are similar in both documents. It differs in one important aspect. Right to a fair trial in Convention is applicable only in criminal cases or in cases, where the decision should possibly have significant impact to the sphere of applicant's civil rights and obligations. On the other hand, right to a fair trial in Charter is applicable in every proceeding against public authorities.

One of the elements of right to a fair trial is right to be heard within a reasonable time. The legal definitions in Convention and Charter are slightly different, but the content of the right is mostly identical. The main reason is that Convention is legally binding in Czech legal system. Czech constitutional court tends to interpret right to be heard within a reasonable time in the light of European Court of Human Rights' approach.

Reasonable time is quite uncertain term, so there is no strict limit of the length of proceeding. It depends on interpretation in each case. The court have to consider criterias like complexity of the case, conduct of the applicant, conduct of the domestic authorities. The court must also consider if there's any reason for special diligence, for example child rights protection, health of an applicant, pre-trial detention of an applicant, or employment disputes.

The number of complaining applicants against excessive length of court proceedings is still increasing, so it causes case overload of European Court of Human Rights by itself. It's evident, that some changes in the system are

needed, but we should always remember that the speed of proceeding should not harm the another fair trial rights.

10 Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BOBEK, Michal; KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan (eds). *Dvacet let Evropské úmluvy v České republice a na Slovensku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN: 978-80-7400-460-5.
- HENDRYCH, Dušan a kol. *Právníký slovník*. 3.vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN: 978-80-7400-059-1.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. ISBN: 978-80-8757-644-1.
- KLÍMA, Karel. *Listina a její realizace v systému veřejného a nového soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN: 978-80-7478-647-1.
- KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN: 80-7179-028-1.
- MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. 1. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN: 978-80-7357-879-4.
- REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vydání. Praha: Orac, 2002. ISBN: 80-86199-57-6.
- SVOBODA, Petr. *Ústavní základy správního řízení v České republice: právo na spravedlivý proces a české správní řízení*. 1. vydání. Praha: Linde, 2007. ISBN: 80-7201-676-1.
- VEČEŘA, Miloš. *Spravedlnost v právu*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN: 80-210-1644-2.
- WINTEROVÁ, Alena, MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. Díl první: řízení nalézací. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN: 978-80-7502-298-1.
- WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. ISBN: 978-80-7380-730-6.

Komentáře a přehledy judikatury

- BAHÝLOVÁ, Lenka a kol. *Ústava České republiky: komentář*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010. ISBN: 978-80-7201-814-7.
- ČAPEK, Jan. *Evropská Úmluva o ochraně lidských práv*. 1. vydání. Praha: Linde, 2010. ISBN: 978-80-7201-789-8.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003. ISBN: 80-7201-417-X.
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva: Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva*. 1. vydání. Praha: Aspi, 2006. ISBN: 80-7357-124-2.
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. ISBN: 9788073801403.
- KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN: 978-80-7400-365-3.
- VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN: 978-80-7400-670-8.
- WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. ISBN: 978-80-7357-750-6.

Sborníky

- GŘIVNA, Tomáš; VANDUCHOVÁ, MARIE (eds.) *Poceta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: Aspi, 2008. ISBN: 80-85963-68-X.
- KLÍMA, Pavel; ODEHNALOVÁ Jana (eds). *Právo na spravedlivý proces v interpretačních souvislostech*. 1. vydání. Praha:

Metropolitan University Prague Press, Wolters Kluwer, 2018,
ISBN: 978-80-7598-141-7.

Odborné články

- BARINKA, Roman. Evropská úmluva o lidských právech a doktrína margin of appreciation: teoretické dimenze problému. *Právnick*, 2005, roč. 144, č. 10, s. 1073 – 1078.
- BARINKA, Roman. Přiměřená délka řízení podle článku 6 Evropské úmluvy o lidských právech. *Justiční praxe*. 2002, roč. , č. 7, s. 440 – 441.
- BARNETOVÁ, Dominika. K otázce nepřiměřené délky trestního řízení, zejména s přihlédnutím k judikatuře ESLP. *Bulletin advokacie*, 2013, č. 5, s. 31.
- ČERNÍN, Karel. Úvahy o nestrannosti úředního rozhodování. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2015, roč. 24, č. 23, s. 345 – 346.
- GŘIVNA, Tomáš. Konkurence trestního řízení a řízení o přestupku (jiném správním deliktu). *Správní právo*, 2014, roč. 47, č. 1 – 2, s. 58.
- HERCZEG, Jiří. Zásada veřejnosti a přístup médií na jednání soudu. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13 , č.1, s. 1 – 3.
- HOLLÄNDER, Pavel. Problém spravedlnosti: úvaha strukturální. *Právnick*, 1998, roč. 137, č. 6, s. 455 – 461.
- HORÁK, Pavel. Objektivní arbitrabilita – možnosti rozhodčího řízení. *Bulletin advokacie*, 2018, č. 9, str. 23 a násl.
- KMEC, Jiří. Další aktuality ze Štrasburku: protokol č. 16 vstoupil v účinnost. *Soudní rozhledy*, 2018, č. 10, s. 341.
- KMEC, Jiří. Právo na přiměřenou délku trestního řízení v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva. *Trestněprávní revue*, 2004, roč. 3 , č. 5, s. 135.
- KÜHN, Zdeněk; KYSELA, Jan. Je Ústavou vždy to, co Ústavní soud řekne, že Ústava je? *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2002, č. 3, s. 199 – 115.

- LAVICKÝ, Petr a kol. Obrana návrhu věcného záměru civilního řádu soudního. *Právní rozhledy*, 2019, č. 5, s. 153.
- LISSE, Luděk. K právní povaze rozhodčího řízení. *Právní rozhledy*, 2011, roč. 19, č. 15, s. 551 – 553.
- PŘIDAL, Ondřej. Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení. *Právní rozhledy*, 2010, roč. 18, č. 20, s. 732 – 733.
- REPÍK, Bohumil. K otázce právního prostředku nápravy při překročení přiměřené lhůty řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, roč. , č. 6- 7, s. 8 – 10.
- ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina; KOLÁČKOVÁ, Jana. Právo na spravedlivý proces v prostoru Evropských společenství. *Právní fórum*, 2005, roč. 1, č. 11, s. 421.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. Ústavněprávní aspekty průtahů v řízení před obecnými soudy. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 17.
- TYMOFEYEVA, Alla. Vliv judikatury ESLP na právní úpravu délky řízení v České republice, Rusku a na Ukrajině. *Jurisprudence*, 2015, roč. 24, č. 5, s. 20.
- VEČEŘA, Miloš. Rovnost jako právní kategorie. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2008, roč. 16, č. 1, s. 4 – 6.
- ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. „Jugé de proximité“ a jeho zakotvení ve francouzském justičním systému. *Soudce*, 2009, č. 4, s. 32.

Zahraniční zdroje

- GERARDS, Janneke H; GLAS, Lize R. Access to justice in the European Convention on Human Rights system. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 2017, č. 1, s. 19 – 21. Dostupné na <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0924051917693988>
- GREER, Steven. What's wrong with European convention on Human Rights? *Human Rights Quarterly*, 2008, č. 3, s. 687. Dostupné z databáze Jstor.
- LANGFORD, Ian. Fair Trial: History of an Idea. *Journal of Human Rights*, 2009, roč. 8, č. 1, s. 48. Dostupné z databáze Hein online.

- SHELTON, Dinah. Significantly Disadvantaged? Shrinking access to the European Court of Human Rights. *Human Rights Law Review*, 2016, č. 16, s. 318 – 319. Dostupné na <<https://academic.oup.com/hrlr/article/16/2/303/2356200#38911479>>.

Právní předpisy

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb, ze dne 16. prosince 1992, o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 182/1993 Sb., o ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Judikatura ESLP

- všechna uvedená judikatura ESLP dostupná v databázi HUDOC na <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home&c=>.

- Rozhodnutí ESLP ve věci Vermeulen proti Belgii ze dne 20. 2. 1996, číslo stížnosti 190/75
- Rozhodnutí ESLP ve věci Golder proti Spojenému Království, ze dne 21. února 1975, č. stížnosti 4451/70
- Rozhodnutí ESLP ve věci Benthem proti Nizozemsku, ze dne 23. října 1985, číslo stížnosti 8848/80
- Rozhodnutí ESLP ve věci Beaumartin proti Francii, ze dne 24. 11. 1994, číslo stížnosti 15287/89
- Rozhodnutí ESLP ve věci Dubus S. A. proti Francii, ze dne 11. června 2009, číslo stížnosti 5242/04
- Rozhodnutí ESLP ve věci Zvolský a Zvolská proti České republice, ze dne 11. prosince 2001, číslo stížnosti 46129/99
- Rozhodnutí ESLP ve věci Engel et. al. proti Nizozemsku, ze dne 8. června 1976, číslo stížnosti 5100/ 71
- Rozhodnutí ESLP ve věci Özturk proti Německu, ze dne 21. února 1984, číslo stížnosti 8544/79
- Rozhodnutí ESLP ve věci Weber proti Švýcarsku, ze dne 22. května 1990, číslo stížnosti 11034/84
- Rozhodnutí ESLP ve věci Koenig proti Německu, ze dne 29. června 1979, číslo stížnosti 6232/73
- Rozhodnutí ESLP ve věci Bramelid a Molström proti Švédsku, ze dne 12. října 1982, stížnosti č. 8588/79 a 8589/79
- Rozhodnutí ESLP ve věci Lindon, Otchakovsky Laurens a July proti Francii, ze dne 22. října 2007, stížnosti č. 21279/02 a č. 36448/02

- Rozhodnutí ESLP ve věci Piersack proti Belgii, ze dne 13. května 1981, číslo stížnosti 8692/79.
- Rozhodnutí ESLP ve věci DMD group a.s. proti Slovensku, ze dne 5. října 2010, číslo stížnosti 19334/03
- . Rozhodnutí ESLP ve věci Axen proti Německu, ze dne 8. 12. 1983, stížnost č. 8273/78
- Rozhodnutí ESLP ve věci Szwabowicz proti Švédsku, ze dne 30. června. 1959, číslo stížnosti 434/58
- Rozhodnutí ESLP ve věci Jasper proti Spojenému království, ze dne 16. února 2000, číslo stížnosti 27052/95
- Stanovisko Komise ESLP ve věci Bendenoum proti Francii, ze dne 24. února 1994 , číslo stížnosti 12547/86
- Rozhodnutí ESLP ve věci Rowe a Dawis proti Spojenému království, ze dne 16. února 2000, stížnost č. 28901/85
- Rozhodnutí ESLP ve věci Neumeister proti Rakousku, ze dne 27. června 1968, číslo stížnosti 1936/63
- Rozhodnutí ESLP ve věci Frydlender proti Francii, ze dne 27. června 2000, číslo stížnosti 30979/96
- Rozhodnutí ESLP ve věci Obermeier proti Rakousku, ze dne 28. června 1990, číslo stížnosti 11761/85
- Rozhodnutí ESLP ve věci Guincho proti Portugalsku, ze dne 10. července 1984, číslo stížnosti 8990/80
- Rozhodnutí ESLP ve věci Västberga Taxi Aktiebolag a Vulic proti Švédsku, ze dne 23. července 2002, číslo stížnosti 36985/97
- Rozhodnutí ESLP ve věci Guillemin proti Francii, ze dne 21. února 1997, č. stížnosti 19632/92
- Rozhodnutí ESLP ve věci Schmidtová proti České republice, ze dne 22. července 2003, číslo stížnosti 48568/99
- Rozhodnutí ESLP ve věci Ipsilanti proti Řecku, ze dne 6. března 2003, číslo stížnosti 56599/00
- Rozhodnutí ESLP ve věci Bořánková proti České republice, ze dne 7. ledna 2003, číslo stížnosti 41486/98

- Rozhodnutí ESLP ve věci Versini proti Francii, ze dne 10. července 2001, číslo stížnosti 40096/98
- Rozhodnutí ESLP ve věci Cambal proti České republice, ze dne 21. února 2006, číslo stížnosti 22771/04
- Rozhodnutí ESLP ve věci Heská proti České republice, ze dne 23. května 2006, číslo stížnosti 43772/02
- Rozhodnutí ESLP ve věci Yurtayev proti Ukrajině, z 31. ledna 2006. číslo stížnosti 113360/02
- Rozhodnutí ESLP ve věci Kozák proti České republice, ze dne 31. dubna 2006, číslo stížnosti 30940/02
- Rozhodnutí ESLP ve věci Barfuss proti České republice, ze dne 31. července 2000, číslo stížnosti 35848/97
- Rozhodnutí ESLP ve věci Berlin proti Lucembursku, ze dne 15. července 2003, číslo stížnosti 44978/98
- Rozhodnutí ESLP ve věci Buchholz proti Německu, ze dne 6. května 1981, číslo stížnosti 7759/77
- Rozhodnutí ESLP ve věci Králíček proti České republice, ze dne 29. června 2004, číslo stížnosti 50248/99
- Rozhodnutí ESLP ve věci Frydlender proti Francii, ze dne 27. června 2000, číslo stížnosti 30979/96
- Rozhodnutí ESLP ve věci Tetourová proti České republice, ze dne 27. září 2005, číslo stížnosti 20954/03
- Rozhodnutí ESLP ve věci Volf proti České republice, ze dne 6. září 2005, číslo stížnost 70847/01
- rozhodnutí ESLP ve věci Süssman proti Německu, ze dne 16. září 1996, číslo stížnosti 20024/92
- Rozhodnutí ESLP ve věci Ferrari proti Itálii, ze dne 27. července 1999, číslo stížnosti 33440/96
- Rozhodnutí ESLP ve věci Bottazzi proti Itálii, ze dne 28. července 1999, stížnost č. 34884/97
- Rozhodnutí ESLP ve věci Foti a ostatní proti Itálii, ze dne 10. prosince 1982, č. stížností 7604/76, 7119/76, 7781/77, 7913/77

- Rozhodnutí ESLP ve věci Bordikov proti Rusku, ze dne 8. října 2009, číslo stížnosti 921/03
- Rozhodnutí ESLP ve věci Kříž proti České republice, ze dne 9. ledna 2007, číslo stížnosti 26634/03
- Rozhodnutí ESLP ve věci Zavřel proti České republice, ze dne 18. ledna 2007, číslo stížnosti 14044/05
- Rozhodnutí ESLP ve věci Eckle proti Německu, ze dne 15. října 1982, číslo stížnosti 8130/78
- Rozhodnutí ESLP ve věci Apicella proti Itálii, ze dne 29. března 2006, číslo stížnosti 64890/0

Judikatura ÚS

- vše dostupné na <<http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx>>

- Nález ÚS ze dne 11. 12. 1997, sp. zn. III. ÚS 205/97
- Nález ÚS ze dne 22. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 54/05
- Nález ÚS ze dne 5. 8. 2002, sp. zn. IV. ÚS 732/2000
- Nález ÚS ČR ze dne 27. června 2002, sp. zn. III. ÚS 319/02
- Nález ÚS ze dne 14. února 2003, sp. zn. IV. ÚS 174/02
- Nález ÚS ze dne 10. března 1998, sp. zn. I. ÚS 345/96
- Nález ÚS ze dne 9. dubna 2015, sp. zn. I. ÚS 1822/14
- Nález ÚS ze dne 19. ledna 2005, sp. zn. I. ÚS 641/04
- Nález ÚS ze dne 16. ledna 2004, sp. zn. I. ÚS 604/03
- Nález ÚS ze dne 5. října 2011, sp. zn. 1531/11
- Nález ÚS ze dne 29. ledna 2019, sp. zn. IV. ÚS 3892/18
- Nález ÚS ze dne 13. května 2010, sp. zn. III. ÚS 2979/09
- Nález ÚS ze dne 11. prosince 2017, sp. zn. I. ÚS 313/97
- Nález ÚS ze dne 4. července 2001, sp. zn. II. ÚS 225/01
- Nález ÚS ze dne 7. srpna 2007, sp. zn. IV. ÚS 391/07
- Nález ÚS ze dne 16. října 1997, sp. zn. III. ÚS 355/97
- Nález ÚS ze dne 14. září 2004, sp. zn. IV. ÚS 628/03
- Nález ÚS ze dne 6. září 2006, sp. zn. II. ÚS 535/03
- Nález ÚS ze dne 12. dubna 2007, sp. zn. I. ÚS 603/06

- Nález ÚS ze dne 8. června 2010, sp. zn. I. ÚS 2859/09
- Nález ÚS ze dne 12. dubna 2007, sp. zn. I. ÚS 603/06
- Nález ÚS ze dne 31. března 2005, sp. zn. I. ÚS 554/04
- Nález ÚS ze dne 12. ledna 2006, sp. zn. I. ÚS 41/03
- Nález ÚS ze dne 1. prosince 2003, sp. zn. IV. ÚS 487/03
- Nález ÚS ze dne 6. prosince 2011, sp. zn. Pl. ÚS 1305/09
- Nález ÚS ze dne 12. května 2014, sp. zn. I. ÚS 4227/12
- Nález ÚS ze dne 12. května 2014, sp. zn. I. ÚS 4227/12
- Nález ÚS ze dne 7. dubna 2015, sp. zn. I. ÚS 1599/14
- Stanovisko pléna Ústavního soudu. sp. zn. Pl. ÚS – st. 6/98, ze dne 17. února 1998

Judikatura ostatních soudů

- judikatura dostupná na
<http://www.nsoud.cz/judikatura/ns_web.nsf?opendatabase&ln>
- Rozsudek NS ze dne 23. září 2010, sp. zn. 30 Cdo 958/2009
- Rozsudek NS ze dne 4. listopadu 2010, sp. zn. 30 Cdo 763/2009
- Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 13. dubna 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010

Internetové zdroje

- *ECHR overview 1959 – 2017*. Echr.coe.int, březen 2018 [cit. 1. února 2019]. Dostupné na <https://www.echr.coe.int/Documents/Overview_19592017_ENG.pdf>.
- <<https://www.coe.int/en/web/conventions/search-on-treaties/-/conventions/rms/090000168007a082>>.

- https://www.lidovky.cz/noviny/soudy-v-pohybu-zmizi-vrchni-ci-okresni.A100821_000014_In_noviny_sko
- <https://rm.coe.int/rapport-avec-couv-18-09-2018-en/16808def9c>
- KUBÍK, Pavol. P. *Holländer: Sudcov nemožno trestať za rozsudky*. Etrend.sk, 8. Září 2009 [cit. 17. března 2019]. Dostupné na <https://www.etrend.sk/ekonomika/mozno-zijeme-v-50-rokoch-8.html>.
- https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2018_ENG.pdf
- KOLÁŘOVÁ, Kateřina. *Revoluční změna: Jourová navrhuje zrychlit vydávání e-důkazů*. Lidovky.cz, 28. Března 2019 [cit. 28. března 2019]. Dostupné na https://www.lidovky.cz/byznys/pravo-a-justice/revolucni-zmena-jourova-navrhuje-zrychlit-vydavani-e-dukazu.A190324_172536_In_byznys_pravo_ssu
- LOBOTKA, Andrej. *Průměrná délka civilního řízení v roce 2017* [online]. Mapaprutahu.cz, 25. června 2018 [cit. 16. března 2019]. Dostupné na <<https://www.mapaprutahu.cz/blog/prumerna-delka-civilnich-rizeni-v-roce-2017>>.
- *Věcný záměr civilního řádu soudního*. Justice.cz [cit. 14. března 2019]. Dostupné na <<https://crs.justice.cz/>>.
- DRCHAL, Václav. *Soudy v pohybu: Zmizi vrchní, či okresní?* [online]. Lidovky.cz, 21. srpna 2010 [cit. 15. března 2019]. Dostupné na <https://www.lidovky.cz/noviny/soudy-v-pohybu-zmizi-vrchni-ci-okresni.A100821_000014_In_noviny_sko>.
- LOBOTKA, Andrej. *Kritérium významu předmětu řízení při posuzování přiměřenosti délky konkursního řízení* [online]. Bulletin advokacie.cz, 25. února 2019 [cit. 3. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/kriterium-vyznamu-predmetu-rizeni-pri-posuzovani-primerenosti-delky-konkursniho-rizeni?browser=mobi>>.